

จุดสารความมั่นคงศึกษา

มกราคม 2557

ฉบับที่ 135

สงครามและการเจรจาในภาคใต้
War and Negotiation in the South

สุรชาติ บำรุงสุข

สนับสนุนการพิมพ์โดย
สถาบันการข่าวกรอง
สำนักข่าวกรองแห่งชาติ

สงครามและการเจรจาในภาคใต้

สารบัญ

➤	อารัมภบท	1
➤	สงครามสองแนวรบในภาคใต้	6
➤	เหตุเกิดที่บาเจาะ	11
➤	การเจรจาสันติภาพในทางทฤษฎี	16
➤	กระบวนการสันติภาพ	21
➤	เขตปกครองตนเอง	26
➤	ข้อคิดจากอินโดนีเซียถึงไทย	31
➤	ท้ายเล่ม	36

สงครามและการเจรจาในภาคใต้

สุรชาติ บำรุงสุข

❖ อารัมภบท ❖

“สิ่งที่ชี้ขาดแพ้ชนะในสงครามนั้นคือประชาชน
หาให้อาวุธแบบใหม่อย่างสองอย่างไม่”

ประธานเหมาเจ๋อตุง
บทสนทนากับผู้สื่อข่าวอเมริกัน
สิงหาคม 1946

“การโดดเดี่ยวผู้ก่อความไม่สงบจากฐานสนับสนุนของ
พวกเขา เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของความสำเร็จในการต่อสู้”

James D. Kiras

“Terrorism and Irregular Warfare” (2002)

ผมก็คงเป็นเช่นเดียวกับอีกหลายๆ คนที่สนใจและติดตามปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาโดยตลอด หลังจากเหตุการณ์ปล้นปืนเมื่อ ค่ำคืนวันที่ 4 มกราคม 2547 แล้ว ผมได้นำเสนอความเห็นผ่านคอลัมน์ “ยุทธบทรบความ” ในนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ ซึ่งหากนับรวมบทความเรื่องภาคใต้ เฉพาะในช่วงปี 2547 และ 2548 ก็น่าจะมีประมาณเกือบ 100 ตอน เพราะในช่วงสองปีดังกล่าวผมพยายามสร้าง “ข้อเสนอ” ในมิติต่างๆ โดยอาศัยมติชนสุดสัปดาห์เป็นฐานที่มั่นทางความคิดเพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์ แนวทาง และนโยบายขยายในเวทีสาธารณะ โดยหวังว่าจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาก็ผมเรียกในทางทฤษฎีว่า “สงครามก่อความไม่สงบ” ในภาคใต้ไทย (หรือ Insurgency Warfare)

ในช่วงเวลาเช่นนี้ ผมตัดสินใจหันกลับไปอ่านตำราการทหารเล่มเก่าๆ ที่ว่าด้วยสงครามชนิดนี้อีกครั้งหนึ่ง เพราะแต่เดิมผมเคยเชื่อว่า สงครามก่อความไม่สงบน่าจะสิ้นสุดไปกับยุคของสงครามเย็น เพราะโอกาสที่จะมีการปลุกกระดมให้คนลุกขึ้นมาจับอาวุธต่อสู้กับรัฐเช่นในยุคสงครามคอมมิวนิสต์นั้น น่าจะเป็นไปได้ยากในยุคหลังสงครามเย็น หรืออีกนัยหนึ่ง สงครามแบบเก่าได้สิ้นสุดลงแล้ว

นอกจากนี้ผมก็อาจถูกกระแสของสงครามอ่าวเปอร์เซียในปี 2534 พัดพาไปจนลืมนึกถึงสงครามแบบเก่า และสนใจอยู่กับสงครามแบบใหม่ที่มีคุณลักษณะเป็น “สงครามไฮเทค” และขณะเดียวกันก็สนุกอยู่กับแนวคิดเรื่องของการปฏิวัติทางทหาร” ที่มีเทคโนโลยีสมรรถนะสูงเป็นแรงขับเคลื่อน หรือที่ถูกเรียกด้วยวาทกรรมใหม่ว่า “การปฏิวัติในกิจการทหาร” (Revolution in Military Affairs หรือ RMA) ทักษะเช่นนี้จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นและอาจจะสุดโต่งว่า เทคโนโลยีเป็นปัจจัยชี้ขาดการสงคราม... สงครามสามารถเอาชนะได้ด้วยการมีเทคโนโลยีที่เหนือกว่า

แต่ดูเหมือนเราจะละเลยบริบทที่สำคัญว่า หากสงครามเป็น “โลว์เทค” (ไม่ใช่ “ไฮเทค”) ต่างไปจากที่คิดๆ กันในช่วงหลังจากสงครามอ่าวเปอร์เซียในปี 2534 แล้ว เราจะทำอย่างไร... จะรบอย่างไร ?

ตั้งนั้นเมื่อความรุนแรงรอบใหม่เกิดและพัฒนามากขึ้นหลังจากเหตุการณ์ “ปล้นปืน” ในเดือนมกราคม 2547 แล้ว ผมจึงตัดสินใจหันกลับสู่ตำราเล่มเก่าว่า “สงครามต่อต้านการก่อความไม่สงบ” (Counterinsurgency Warfare) แต่นักเรียนในวิชายุทธศาสตร์ทุกคนถูกสอนและเรียนรู้ว่า ก่อนจะอ่านงานในลักษณะของ “การแก้” จะต้องอ่านตำราของ “การก่อ” ก่อน ซึ่งหนึ่งในงานสำคัญที่สุดที่นักเรียนทุกคนในสาขานี้ถือกันว่าเป็น “ตำราพื้นฐาน” ของการต่อต้านรัฐก็คือ สรรนิพนธ์การทหารของประธานเหมาเจ๋อตุง แม้ใครจะเห็นโต้แย้งว่า งานดังกล่าวเก่าเกินไปกับบริบทของสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่ว่าจะมองในมุมมองทางการเมือง การทหาร หรือเทคโนโลยีก็ตาม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า สำหรับนักปฏิวัติทางสังคมแล้ว งานของเขายังมีพลังอยู่มาก

แน่นอน ผมเริ่มจากงานของเหมา ไปจนถึงนักปฏิวัติในละตินอเมริกา ไม่ว่าจะเป็นเซ กูเวรา หรือนักทฤษฎีการปฏิวัติยุคถัดมาอย่าง คารอส มารีเกลลา... ขณะเดียวกันก็อ่านงานของฝ่ายรัฐ ผมเริ่มด้วยงานของเซอร์โรเบิร์ต ทอมป์สัน ซึ่งเป็นนักคิดหลักที่ทำให้อังกฤษชนะในสงครามก่อความไม่สงบในมลายา ตลอดงานงานของเดวิด กาลูลา หรือของโรเบิร์ต ทาเบอร์)

ขณะเดียวกันก็พยายามหาคำตอบว่า ทำไมฝรั่งเศสแพ้ในเวียดนามและอัลจีเรีย...ทำไมสหรัฐอเมริกาแพ้สงครามในเวียดนาม...ทำไมโซเวียตแพ้ในอัฟกานิสถาน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ทำไมรัฐใหญ่ที่มีศักยภาพทางทหารมากกว่า กลับเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อฝ่ายตรงข้ามที่มีศักยภาพทางทหารต่ำกว่าอย่างมาก หรือ

กล่าวเป็นสำนวนเชิงเปรียบเทียบว่า “ทำไมรัฐใหญ่แพ้สงครามเล็ก?” (คำว่า “สงครามเล็ก” มาจากคำว่า “Small War” ซึ่งเป็นงานทฤษฎีของนักการทหารชาวอังกฤษ คือ ซาลส์ คอลล์เวลล์ ซึ่งเขียนงานดังกล่าวเขียนขึ้นให้เป็นเสมือนคู่มือราชการสนามของกองทัพอังกฤษในยุคที่ต้องต่อสู้กับฝ่ายต่อต้านจักรวรรดิอังกฤษในอาณานิคม)

งานเหล่านี้ได้ข้อสรุปคล้ายๆ กัน สงครามต่อต้านรัฐเอชนะได้ด้วย การดึงมวลชนให้อยู่กับฝ่ายตน หรือเช่นที่กล่าวในงานของเหมาว่า “แหล่งที่มาอันอุดมสมบูรณ์ที่สุดของพลังอันยิ่งใหญ่แห่งสงครามอยู่ในมวลชน” (พฤษภาคม 1938) ดังนั้นถ้าฝ่ายก่อความไม่สงบชนะด้วยมวลชน ฝ่ายต่อต้านการก่อความไม่สงบ (ฝ่ายรัฐ) ก็ชนะได้ด้วยเงื่อนไขเดียวกันคือ “มวลชน” ฉะนั้นผมจึงกล่าวอยู่เสมอในข้อเขียนของตนเองในยุทธรบทความหลังจากปี 2547 ว่า สงครามภาคใต้เป็น “สงครามแย่งชิงมวลชน” ฉะนั้นแม้ “อาวุธเป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำสงคราม แต่มิใช่เป็นปัจจัยชี้ขาด ปัจจัยชี้ขาดคือคน ไม่ใช่วัตถุ” (เหมาเจ๋อตุง, 1938) หรือกล่าวเป็นปัญหาเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญได้ว่า รัฐไทยจะดึงคนส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มาอยู่กับฝ่ายรัฐไทยได้อย่างไร?

กุญแจสำคัญของชัยชนะในภาคใต้จึงได้แก่ การแย่งชิงมวลชนระหว่างฝ่ายรัฐกับฝ่ายต่อต้านรัฐ ใครได้มวลชน คนนั้นชนะ... ผมเชื่อทฤษฎีนี้มานาน แต่จนวันนี้เริ่มไม่แน่ใจว่า ผมควรจะเชื่อทฤษฎีดังกล่าวต่อไปอีกหรือไม่ เพราะเริ่มเห็นชัดจากบทบาทของมาเลเซียในเวทีการ “เจรจา” ระหว่างผู้แทนของรัฐบาลไทยกับผู้แทนของกลุ่มบีอาร์เอ็น (BRN) และไม่ว่าใครจะเรียกสิ่งที่เกิดขึ้นว่าอะไรก็ตาม แต่ก็คือ “การเจรจา” นั่นเอง แม้ฝ่ายรัฐไทยจะกังวลกับการให้คำๆ นี้ แต่ในเวทีสากลแล้ว ทุกคนเรียกสิ่งที่เกิดขึ้นเช่นนี้ว่า “การเจรจาสันติภาพ” ถ้าจะบอกว่าเป็นเพียงการไป “พูดคุย” ก็คงต้องถามว่าการพูดคุยต่างกับการเจรจาอย่างไร หรือการพูดคุยที่ไม่เจรจาคืออะไร

ถ้าไม่หลอกตัวเองมากเกินไปนัก เราคงต้องยอมรับว่า การเจรจาสันติภาพที่กำลังเกิดขึ้นนี้มีรัฐบาลมาเลเซียเป็น “คนคุมเวที” แต่เราก็อาจจะเรียกให้สบายใจสักหน่อยว่าเป็น “คนกลาง” หรือในระดับต่ำลงมาก็อาจเป็นเพียง “ผู้อำนวยการความสะอาด” แต่ในความเป็นจริงก็คือ ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยอาศัยอยู่ในมาเลเซีย (ซึ่งก็ไม่ใช่ข้อมูลที่ปิดบังอะไร เป็นแค่เพียงเราไม่ค่อยอยากกล่าวถึง เพราะเกรงว่าจะกระทบความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศ) จนทำให้เกิดคำถามตามมาในมุมมองของเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย เสมอว่า พวกเขาได้รับความคุ้มครองจากรัฐบาลมาเลเซียด้วยใช่หรือไม่ ?

ดังนั้นการจัดเวทีการเจรจาที่เกิดขึ้น จึงเป็น “การจัด” ของรัฐบาลมาเลเซีย เพราะถ้าฝ่ายไทยตัดสินใจว่าจะเป็น “การเจรจาสันติภาพ” ระหว่างกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในภาคใต้ไทยกับตัวแทนของฝ่ายรัฐบาลแล้ว ก็น่าสนใจว่าทำไมเราไม่เลือกประเทศที่สามให้เป็นเวทีการเจรจา แต่กลับเลือกประเทศที่เป็นเสมือน “ฐานที่มั่น” ของกลุ่มดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากตัวแบบของการเจรจาปัญหาอาละหะระหว่างผู้แทนของรัฐบาลอินโดนีเซียกับกลุ่มอาละหะที่เสรีเกิดขึ้นในประเทศฟินแลนด์ เป็นต้น

การตัดสินใจของผู้ที่เป็น “มาสเตอร์มายด์” การเจรจาของฝ่ายไทย อาจจะไม่สนใจกับความละเอียดอ่อนของคำถามที่ว่า ทำไมเราเลือกเวทีการเจรจาในประเทศที่เป็นฐานสนับสนุนของฝ่ายตรงข้ามรัฐไทย หรือ “มาสเตอร์มายด์” ของฝ่ายไทยเชื่อว่า จุดชี้ขาดของปัญหาขึ้นอยู่กับบทบาทของรัฐบาลมาเลเซีย ถ้ารัฐบาลมาเลเซียตัดสินใจกดดัน (บีบ) ทางการเมืองต่อขบวนการต่อต้านรัฐไทยที่มีฐานที่มั่นและ/หรือฐานสนับสนุนหลักอยู่ในมาเลเซียแล้ว ขบวนการดังกล่าวก็อาจจะหมดศักยภาพของการเป็นภัยคุกคามลง (และอาจจะหมดลงอย่างรวดเร็วด้วย) คือหมดพื้นที่ที่เป็น “sanctuary” ในทางปฏิบัติ

ทางเลือกเช่นนี้ไม่ใช่ “ทฤษฎีสงครามมวลชน” ในแบบของเหมา เพราะชัยชนะไม่ได้ถูกชี้ขาดด้วยการแย่งชิงมวลชนอีกต่อไป หากแต่เป็น “ทฤษฎีปิดหลังพิง” โดยเชื่อว่า ถ้าพื้นที่ซึ่งเป็นฐานที่มั่น/ฐานสนับสนุน หรือที่เรียกว่า “หลังพิง” ที่อยู่ในประเทศเพื่อนบ้านถูกทำลายลงแล้ว ขบวนการก่อความไม่สงบก็จะค่อยๆ หมดศักยภาพลงไป ว่าที่จริงแล้วทฤษฎีปิดหลังพิงไม่ได้ผิดอะไร และบางทีจะเป็นเงื่อนไขที่เป็นไปได้ที่เร็วที่สุด หากการเจรจาระหว่างรัฐบาลที่เผชิญปัญหาความรุนแรงกับรัฐบาลของประเทศที่ให้การสนับสนุนขบวนการติดอาวุธประสบความสำเร็จจริง จนนำไปสู่การยุติการสนับสนุนในด้านต่างๆ ซึ่งก็จะทำให้หลังพิงที่เกิดขึ้นถูกปิดลง และกลุ่มติดอาวุธดังกล่าวจำต้องลดระดับของการเคลื่อนไหวทางการเมืองและการทหาร หรือในอีกด้านหนึ่งก็คือ การลดศักยภาพในระดับที่มีนัยสำคัญจนอาจไม่เป็นภัยคุกคาม ทฤษฎีเช่นนี้จะเชื่อว่าการปิดหลังพิงนั้น แม้จะยังทำให้กลุ่มติดอาวุธเคลื่อนไหวภายในประเทศได้ก็จริง แต่ศักยภาพจะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป เพราะขาดการสนับสนุนจากภายนอก ซึ่งก็จะ

ทำให้ระดับของความรุนแรงในพื้นที่ลดลงและอยู่ในวิสัยที่รัฐสามารถควบคุมได้ เห็นได้ชัดเจนว่าทฤษฎีปิดหลังพินวางน้ำหนักทางยุทธศาสตร์ไว้กับปัจจัยภายนอก หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ เชื่อว่าหากปราศจากการสนับสนุนจากภายนอกแล้ว ขบวนการก่อความไม่สงบจะไม่เป็นภัยคุกคามอีกต่อไป ดังนั้นถ้าทฤษฎีนี้เป็นจริง ก็อาจจะทำให้ชัยชนะของฝ่ายรัฐไทยเป็นไปได้อย่างรวดเร็วด้วยการสนับสนุนของรัฐบาลมาเลเซีย กล่าวคือทฤษฎีของปัจจัยภายนอกเช่นนี้ทำให้จุดขีดตงสงครามขึ้นอยู่กับบทบาทของรัฐมาเลเซียในการปิดหลังพินซึ่งเป็นฐานที่มั่นของกลุ่มก่อความไม่สงบในภาคใต้ไทยที่อยู่ในมาเลเซีย (ซึ่งผมเชื่อว่าหลายคนก็มานำให้เป็นอย่างนั้น เพราะสงครามจะได้ยุติเสียที!)

ทฤษฎีเช่นนี้น่าสนใจเป็นอย่างมาก เพราะหลายคนอาจจะคิดว่าทฤษฎีสงครามมวลชนของเหมาซ่าและบางทีก็ทำได้ยาก เพราะทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายปฏิบัติเองก็อาจจะไม่คุ้นเคยกับแนวคิดเรื่องของ “สงครามประชาชน” เท่าใดนัก อีกทั้งการขาดความรู้และความเข้าใจในเรื่องของสงครามประชาชนย่อมทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินนโยบายเพื่อทำ “สงครามแย่งชิงมวลชน” ดังนั้นถ้าฝ่ายก่อความไม่สงบไม่มีหลังพินก็จะทำให้การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นภายในประเทศมีข้อจำกัดอย่างมาก และอาจกลายเป็นจุดเปลี่ยนของสถานการณ์ได้ไม่ยาก

ถ้าคิดเช่นนี้แล้ว การเจรจาสันติภาพที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ก็ไม่น่ามีความหมายอะไรมากนัก เพราะในที่สุดแล้วรัฐบาลมาเลเซียก็จะเป็นผู้จัดการทุกอย่างไว้ ดังเช่น ข้อเสนอของนายกรัฐมนตรึมาเลเซียที่กล่าวในเวทีสาธารณะสนับสนุนให้มีการจัดตั้งเขตปกครองตนเองของคนมุสลิมในไทย ฟิลิปปินส์ และเมียนมาร์ และขณะเดียวกันก็ให้คนเหล่านี้เลิกคิดในเรื่องของการจัดตั้งรัฐอิสระ และให้ยอมอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐเดิม

การส่งสัญญาณเช่นนี้เท่ากับเป็นการบอกกับรัฐบาลไทยอย่างมีนัยว่า รัฐบาลมาเลเซียจะเป็นผู้คุมเวทีที่กัวลาลัมเปอร์ไว้ และขณะเดียวกัน รัฐบาลไทยก็ต้องเตรียมการจัดตั้งเขตปกครองตนเองขึ้นในภาคใต้ของไทย เช่นที่มาเลเซียเข้าไปเป็นคนกลางจนสามารถจัดตั้งเขตปกครองตนเองของชาวมุสลิมขึ้นได้ ในมินดาเนาภาคใต้ของฟิลิปปินส์

หากพิจารณาเช่นนี้แล้วก็จะเห็นได้ชัดเจนว่า รัฐบาลมาเลเซียกำลังเสนอขายตัวแบบของภาคใต้ฟิลิปปินส์ให้แก่รัฐบาลไทย แต่สิ่งที่พ่วงมากับข้อเสนอเช่นนี้ก็คือ รัฐบาลมาเลเซีย/นายกรัฐมนตรึมาเลเซียจะเป็น “ผู้จัดการ” ใน

เรื่องนี้ และหวังว่าความสำเร็จที่เกิดขึ้นจะเกิดจากการจัดการของมาเลเซีย ซึ่ง
ดูจะแตกต่างอย่างมากกับการยุติของสงครามคอมมิวนิสต์ที่อาศัยบุคคลภายใน
เช่น พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เข้ามาขับเคลื่นและอาศัย “ปัจจัยภายใน” เป็น
เงื่อนไขของการยุติสงคราม โดยการใช้นโยบายและยุทธศาสตร์ใหม่ แม้ว่าจะ
อาศัยปัจจัยภายนอกอยู่บ้างก็ตาม แต่ในกรณีภาคใต้ปัจจุบัน รัฐบาลไทยทำท่าจะ
อาศัย “ปัจจัยภายนอก” เป็นเงื่อนไขหลักจนดูเหมือนพวกเขาลืมปัจจัยภายใน
และที่สำคัญดูเหมือนจะลืมหกษฏีสงครามก่อความไม่สงบที่เชื่อว่าปัจจัยภายใน
สำคัญมากกว่าปัจจัยภายนอก !

❖ สงครามสองแนวรบในภาคใต้ ❖

“เมื่อการปลุกระดมมวลชนเข้าต่อสู้ได้ขยายกว้างออกไปทุกวันๆ
ข้าศึกใดๆ ถึงจะมีกำลังเข้มแข็งก็ทำอะไรเราไม่ได้”

ประธานเหมาเจ๋อตุง

ธันวาคม ค.ศ. 1929

สงครามคอมมิวนิสต์ภายในประเทศของไทยสิ้นสุดในช่วงประมาณปี
2525/2526 อันเป็นผลจากการสิ้นศักยภาพของกองทัพปลดปล่อยประชาชนของ
พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ผลที่เกิดขึ้นก็คือการสิ้นสุดของสงครามเย็น
ในประเทศหรือการยุติของสงครามภายในของไทย และต่อมาในช่วงปลายปี
2532 ก็ได้เกิดเหตุสำคัญในเวทีโลกที่มีการประกาศรวมชาติของเยอรมนี ซึ่งถือ
กันว่าเป็นการสิ้นสุดของสงครามเย็นในเวทีโลก ดังจะเห็นได้จากสัญลักษณ์ของ
การทุบทำลายกำแพงเบอร์ลินที่ปรากฏเป็นภาพข่าวไปทั่วโลก อันมีนัยโดยตรง
ในยุทธศาสตร์ความมั่นคงว่าแบบแผนสงครามแต่เดิมได้เปลี่ยนแปลงไปจาก
เงื่อนไขของระเบียบชุดใหม่ของโลกหลังสงครามเย็น

ในสภาพเช่นนี้ดูจะมีความเชื่อแบบง่ายๆ ว่า เมื่อสงครามคอมมิวนิสต์
ในไทยสิ้นสุดลงแล้ว รัฐและสังคมไทยคงไม่ต้องเผชิญกับปัญหาสงครามอีก
หากแต่ในความเป็นจริงสิ่งที่ต้องเผชิญกลับเป็นปัญหาสงครามในรูปแบบใหม่
ที่ไม่ใช่เป็นเรื่องของการคุกคามทางทหารเช่นดังแบบในอดีต และไม่มีนัยของ
ปัญหาทางทหารให้ต้องคิดในลักษณะของการเป็นภัยคุกคามหลักเช่นที่กล่าวแล้ว
ข้างต้น ผลของกระบวนคิดที่มองไม่เห็นพลวัตของสงครามใหม่ก็คือ สงคราม

แบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ของไทยน่าจะสิ้นสุดไปพร้อมกับสงครามคอมมิวนิสต์ อันทำให้รัฐไทยไม่ตระหนักถึงปัญหาทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญว่าสงครามอุดมการณ์ ชุดหนึ่งทีสิ้นสุดในไทย มิได้หมายความว่าจะทำให้สงครามชุดอื่นๆ ที่มีอุดมการณ์ แบบอื่นที่แตกต่างออกไปต้องสิ้นสุดลงไปด้วยแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จาก ปรัชญาการณของ ความรุนแรงในเวทีโลก ที่ความรุนแรงในแบบของสงคราม อุดมการณ์สิ้นสุดไปกับยุคสงครามคอมมิวนิสต์หรือสงครามเย็น แต่ความรุนแรง ชุดใหม่ที่มีแรงขับเคลื่อนที่เป็นเรื่องของประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา และ วัฒนธรรมกลับมีพลังมากขึ้น จนกลายเป็นตัวแบบของ “สงครามใหม่” ในเวที โลกและในเวทีไทยไม่แตกต่างกัน

ในภาคใต้ของไไทยนั้น อาการทับซ้อนของสงครามปลดปล่อยของ พรรคคอมมิวนิสต์กับสงครามแบ่งแยกดินแดนในการต่อสู้กับรัฐไทย จึงมิได้ หมายความว่าเมื่อสงครามอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์สิ้นสุดลง สงคราม อุดมการณ์ของขบวนการแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ต้องสิ้นสุดลงด้วยแต่อย่าง ใด ปรัชญาการณเช่นนี้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาสงครามในยุคหลังสงครามคอมมิวนิสต์ ของไทยได้อย่างดี และยังสะท้อนให้เห็นถึงความไม่ตระหนักกับปัญหาความ เปลี่ยนแปลงทางยุทธศาสตร์ และมีความเชื่อว่าสงครามทั้งหมดสิ้นสุดแล้วใน สังคมไทยในยุคหลังสงครามเย็น ทั้งที่ในความเป็นจริง สงครามอีกชุดหนึ่งยัง ดำรงอยู่ และรอเวลาของการคลี่คลายขยายตัวจากเงื่อนไขของสถานการณ์การ ต่อสู้ชุดใหม่...

อย่างไรก็ตาม หลังสงครามเย็นแล้ว รัฐและสังคมไทยแทบจะไม่เคย ให้ความสนใจต่อปัญหาความขัดแย้งที่ยังดำรงอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดชายแดน ภาคใต้ของประเทศแต่อย่างใด ความไม่ตระหนักดังกล่าวยังทำให้เรามองไม่ เห็นพลวัตของขบวนการแบ่งแยกดินแดน ที่มีได้มีการถดถอยไปพร้อมกับการ ล่มสลายของพรรคคอมมิวนิสต์ไทย เพราะรากฐานเดิมของปัญหาความขัดแย้ง ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังดำรงอยู่ โดยไม่จำเป็นต้องยึดโยงอยู่กับปัญหา สงครามคอมมิวนิสต์ แม้รัฐไทยจะสามารถแก้ปัญหาบางส่วนทั้งในทางการเมือง และสังคมได้ แต่ปัญหาในทางอุดมการณ์ในบริบทของชาตินิยมชาติพันธุ์และ จิตวิญญาณยังดำรงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด...สิ่งสำคัญก็คือ กลุ่มการเมือง เช่นนี้ยังคงมีทั้งคนและขบวนการที่ยังขับเคลื่อนการต่อสู้ด้วยกองกำลังติดอาวุธ กับ “รัฐสยาม” เพื่อจะนำไปสู่การก่อตั้ง “รัฐเอกราชใหม่” ในภาคใต้ของไทย

และในที่สุดสถานการณ์สงครามใหม่ก็เริ่มต้นขึ้นด้วยการปล้นปืนในคำคืนของวันที่ 4 มกราคม 2547 และทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นของ “การต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธชุดใหม่” ในสังคมไทยที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนจวบจนปัจจุบัน

แม้การต่อสู้ในรูปของ “การจับอาวุธลุกขึ้นสู้” ของขบวนการในภาคใต้กับรัฐบาลไทย จะถูกแทรกซ้อนกับปัญหาอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มค้าของเถื่อน กลุ่มค้ายาเสพติด กลุ่มผลประโยชน์อิทธิพลท้องถิ่น เป็นต้น แต่ปัจจัยเหล่านี้ก็มิใช่ทำให้ทิศทางของสงครามที่เกิดขึ้นเปลี่ยนแปลงไป การผสมผสานของกลุ่มต่างๆ จึงไม่ได้ทำให้การต่อสู้ในภาคใต้มีฐานะเป็น “สงครามยาเสพติด” หรือมีสถานะเป็น “สงครามมาเฟียท้องถิ่น” แม้ว่าพวกเขาอาจจะมีส่วนในการทำสงครามต่อต้านรัฐร่วมกับขบวนการทางการเมืองที่เป็นกลุ่มก่อความไม่สงบและมีส่วนโดยตรงในการขับเคลื่อนสงครามต่อต้านรัฐไทยในพื้นที่ดังกล่าวก็ตาม แต่สิ่งที่เกิดขึ้นและเห็นได้ชัดเจนในความเป็นจริงก็คือ ความรุนแรงในภาคใต้เป็น “สงครามการเมือง” หรือเป็นการต่อสู้ทางการเมืองกับรัฐบาลกรุงเทพฯ ด้วยกองกำลังติดอาวุธที่มีทิศทางทางการเมืองในการ “ปฏิเสธรัฐไทย” และใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นสัญญาณของความต้องการดังกล่าวนั่นเอง

สงครามในภาคใต้ซึ่งเป็นการจับอาวุธลุกขึ้นต่อต้านอำนาจของรัฐบาลโดยอาศัยการปลุกกระดมมวลชนเป็นพื้นฐาน จึงมาพร้อมกับสถานการณ์และองค์ประกอบใหม่ที่เป็นการขับเคลื่อนการต่อสู้ด้วยประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ และหวังว่าการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธเช่นนี้จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมืองที่ต้องการ ซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าว หากกล่าวโดยสรุปก็คือ “ทำลายอำนาจรัฐเดิม และสถาปนาอำนาจรัฐใหม่” ซึ่งคุณลักษณะเช่นนี้ก็คือการบ่งบอกในทางทฤษฎีว่า การต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธในภาคใต้เป็น “สงครามก่อความไม่สงบ” (Insurgency Warfare) และในทางกลับกันสำหรับฝ่ายรัฐนั้น การจะเอาชนะการต่อสู้เช่นนี้ได้ ก็จะต้องดำเนินยุทธศาสตร์ของ “สงครามต่อต้านการก่อความไม่สงบ” (Counterinsurgency Warfare) เพื่อให้การต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของฝ่ายตรงข้ามหมดศักยภาพของการเป็นภัยคุกคามลงหรือทำให้การต่อสู้ดังกล่าวสิ้นสุดลง ดังเช่นความสำเร็จในอดีตของรัฐและสังคมไทยที่สามารถทำให้การจับอาวุธลุกขึ้นสู้ของชาวพรรคคอมมิวนิสต์ยุติลงได้

บทเรียนจากอดีตชี้ให้เห็นว่าการสิ้นสุดของสงครามคอมมิวนิสต์ในสังคมไทยก็คือภาพสะท้อนให้เห็นการปรับยุทธศาสตร์ในการทำสงครามอย่างสำคัญ

ของรัฐไทย (หรือกองกำลังติดอาวุธของรัฐไทย) มาแล้ว นอกจากนี้การต่อสู้ของรัฐบาลยังพยายามจำกัดบทบาทของปัจจัยภายนอกด้วยการเจรจาต่อรองกับรัฐมหาอำนาจภายนอกที่มีฐานะเป็นผู้ให้การสนับสนุนหลักของพรรคคอมมิวนิสต์ไทย จนทำให้การสนับสนุนจากภายนอกยุติลง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการหมดแรงขับเคลื่อนจากภายนอก ซึ่งการหมดการสนับสนุนจากตัวสนับสนุนจากภายนอกเช่นนี้ ได้กลายเป็นวิกฤตของ พคท. ในเวลาต่อมา

บทเรียนเช่นนี้อาจจะดูเป็น “เรื่องเก่า” ของยุคสงครามเย็น แต่ข้อสรุปที่ชัดเจนจากการสิ้นสุดของสงครามคอมมิวนิสต์ในบ้านก็คือ ชัยชนะในสงครามถูกขับเคลื่อนจากการมียุทธศาสตร์ที่ดี เพราะหากปราศจากยุทธศาสตร์ที่ดี/ถูกต้องแล้ว โอกาสในการเอาชนะการสงครามย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ การสงครามในภาคใต้ก็เป็นเช่นเดียวกัน มิได้เป็นข้อยกเว้นว่า รัฐไทยสามารถเอาชนะการก่อความไม่สงบในภาคใต้ได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงการมียุทธศาสตร์ที่ดี/ถูกต้องในกระบวนการต่อสู้ และหากต้องการจะอาศัยการเจรจาเป็นเครื่องมือในการยุติความรุนแรง ก็จะต้องมียุทธศาสตร์ในการเจรจาไม่แตกต่างกัน จะคิดถึงเรื่องเหล่านี้อย่างเลื่อนลอยไม่ได้ !

หากพิจารณาบทเรียนจากต่างแดนก็ไม่แตกต่างกัน ชัยชนะของฝ่ายรัฐจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อรัฐบาลและกองกำลังของฝ่ายรัฐจัดวางยุทธศาสตร์ที่เหนือกว่าได้ เพราะจะต้องตระหนักเสมอว่าแม้รัฐจะมีกองกำลังติดอาวุธที่ดีกว่า หรือใหญ่กว่า แต่ก็มิได้หมายความว่า ชัยชนะจะถูกชี้ขาดจาก “อำนาจการยิง” ซึ่งในสงครามประเภทนี้ อำนาจการยิงที่เคยเป็นปัจจัยชี้ขาดในสงครามตามแบบ อาจมีความหมายน้อยกว่าเมื่อฝ่ายต่อต้านรัฐดำเนินยุทธศาสตร์สงครามการเมือง ที่มุ่งเอาชนะทางการเมือง มากกว่าการเอาชนะทางทหาร และยิ่งพวกเขาดำเนินการทุกอย่างบนฐานคิดที่ไม่ถูกจำกัดด้วยเรื่องของเวลาในรูปลักษณะของ “สงครามยืดเยื้อ” แล้ว ก็ยิ่งทำให้ฝ่ายรัฐที่แม้จะมีกองกำลังที่เข้มแข็ง แต่ก็เหมือนการนำพาตนเองให้เข้าไป “ติดกับสงคราม” จนกลายเป็นสถานการณ์ที่ไม่อาจถอนตัวให้พ้นจากการ “ติดกับ” ดังกล่าวได้ เพราะยิ่งสงครามดำเนินไปเนิ่นนานเท่าใด ฝ่ายรัฐที่แข็งแกร่งกว่า ก็ยิ่งเป็นฝ่ายที่อ่อนแอลงเท่านั้น เพราะสงครามก่อความไม่สงบเป็นการดำเนินการรบเพื่อมุ่งประสงค์ในการบั่นทอนอำนาจของฝ่ายที่เข้มแข็งกว่า ให้อ่อนแอลงจนหมดศักยภาพในการสงคราม และพ่ายแพ้ไปในที่สุด

นอกจากนี้ยังเห็นได้ชัดเจนอีกด้วยว่าเมื่อผู้ก่อความไม่สงบเปลี่ยนสงครามการทหารให้เป็นสงครามการเมืองแล้ว พวกเขาก็สามารถดำเนินการต่อสู้ทางการเมืองได้ในทุกรูปแบบ ในทุกสถานที่ และในทุกเวลา ในสภาพเช่นนี้คำอธิบายที่ดีที่สุดก็คือ คำกล่าวของเหมาเจ๋อตุงที่ว่า “ข้าศึกเหนือกว่าอย่างสัมพัทธ์ และเราด้อยกว่าอย่างสัมพัทธ์ ความแข็งแกร่งและความเหนือกว่าด้อยกว่าของทั้งสองฝ่าย แต่เดิมนั้นมิใช่จะเป็นอย่างสัมบูรณ์ทั้งนั้น เมื่อประกอบกับเราได้ใช้ความพยายามในการยับยั้งทำสงครามต่อต้านและยับยั้งในแนวร่วมในกระบวนการของสงครามแล้ว ก็ยังทำให้สถานการณ์ของแข็งแกร่งและความเหนือกว่าด้อยกว่าที่มีอยู่เดิมระหว่างข้าศึกกับเราเปลี่ยนไป...(ตงนั้น) ในกระบวนการของสงคราม ขอแค่ให้เราสามารถใช้ยุทธวิธีทางการเมืองและการเมืองที่ถูกต้อง ไม่ทำความผิดพลาดทางหลักการ และทุ่มเทความพยายามที่ดีที่สุดลงไป ปัจจัยที่เสียเปรียบของข้าศึกและปัจจัยที่ได้เปรียบของเราก็จะขยายตัวออกไปด้วยกันตามเวลาที่ยืดออกไปของสงคราม และจะสามารถเปลี่ยนแปลงระดับความแข็งแกร่งข้าศึกกับเราที่มีอยู่เดิมนั้นลงไป...เมื่อถึงขั้นที่แน่นอนใหม่ขั้นหนึ่ง ก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในทางระดับความแข็งแกร่งและในทางสถานการณ์ความเหนือกว่าด้อยกว่าขึ้น และบรรลุผลซึ่งข้าศึกแพ้เราชนะ”

คำกล่าวของเหมาเจ๋อตุงเป็นข้อเตือนใจอย่างดี เพราะการแพ้ชนะในสงครามแตกต่างจากความเชื่อและความรับรู้ในแบบเดิมอยู่มาก ยิ่งนำประเด็นเช่นนี้ไปผนวกกับปัญหาการเจรจาหรืออาจจะเรียกว่า “กระบวนการสันติภาพ” (Peace Process) เช่นที่กำลังเกิดขึ้นในภาคใต้ นั่นก็อาจจะไม่ใช่คำตอบของการยุติสงครามอย่างที่หลายๆ ฝ่ายมีความคาดหวังเท่าใดนัก แม้หลายๆ คนจะมีความหวังอย่างมากว่า การเจรจาที่เกิดขึ้นในภาคใต้ของไทยจะนำไปสู่ความสำเร็จเช่นเดียวกับกรณีอาละห์ หรือกรณีไอร์แลนด์เหนือ หรือกรณีศรีลังกา ก็ตาม แต่สิ่งที่จะต้องตระหนักให้มากก็คือ “การเจรจา คือ สงครามการเมือง” ในอีกรูปแบบหนึ่ง เพราะกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบนั้นมีความเข้าใจอย่างดีถึงความอ่อนแอทางการเมืองของพวกเขา การเจรจาไม่แต่เพียงจะมีส่วนช่วยยกระดับการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธให้เห็นที่ยอมรับมากขึ้นเท่านั้น หากแต่ยังเป็นหนทางของการประกาศตัวเป็น “ผู้นำขบวนการต่อสู้” ของฝ่ายต่อต้านรัฐอีกด้วย

ฉะนั้นในสถานการณ์เช่นนี้รัฐบาลไทยจึงไม่แต่เพียงจะต้องกำหนดยุทธศาสตร์ของการต่อสู้กับสงครามในสนามรบทางการเมืองเท่านั้น หากแต่ยังจะ

ต้องคิดถึงยุทธศาสตร์ในการต่อสู้กับสงครามบนโต๊ะเจรจาอีกด้วย และในหลายกรณีก็มักจะพบว่า สนามรบบนโต๊ะอาจจะมีขีดผลของสงครามมากกว่าสนามรบในพื้นที่เสียอีก อย่างไรก็ตามสิ่งที่ต้องตระหนักในสถานการณ์นี้ก็คือ สงครามในภาคใต้ของไทยกำลังมี 2 แนวนรบ และเป็นสองแนวนรบที่มีความหนักหน่วงทั้งคู่ ดังนั้นจึงน่าจะต้องถึงเวลาแล้วที่รัฐบาลกรุงเทพฯ จะต้องคิดคำนึงถึง “ยุทธศาสตร์สองขา” คือยุทธศาสตร์การรบและยุทธศาสตร์การเจรจาควบคู่กันกันไป เพราะความพ่ายแพ้ในสนามรบหนึ่งอาจจะมีผลโดยตรงต่อผลในอีกสนามรบหนึ่งก็ได้ แต่ก็ต้องรำลึกเสมอว่า ถ้าแพ้บนโต๊ะเจรจาอาจจะแพ้มืดกระดาน เพราะการแพ้ในเวทีการต่อสู้นี้คือความพ่ายแพ้ในทางการเมืองนั่นเอง !

❖ เหตุเกิดที่บาเจาะ ❖

“ในการค้นคว้ากฎการชี้นำสงครามในชั้นประวัติศาสตร์ที่ต่างกันแต่ละชั้น ในลักษณะที่ต่างกัน ในสถานที่และประชาชาติที่ต่างกันนั้น ควรจะเพ่งหนักไปในทางลักษณะพิเศษของมัน และเพ่งหนักไปในด้านการพัฒนาของมัน คัดค้านลัทธิกลไกในปัญหาสงคราม”

ประธานเหมาเจ๋อตุง
ธันวาคม 1936

สถานการณ์จากกรณีการเข้าโจมตีฐานของนาวิกโยธินที่อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส จนทำให้กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบเสียชีวิตเป็นจำนวนถึง 16 คนนั้น ด้านหนึ่งอาจจะดูว่าเป็นชัยชนะที่สำคัญในทางทหารของฝ่ายรัฐบาลไทย เพราะที่ผ่านๆ มานั้น กองกำลังรัฐบาลเป็นฝ่ายสูญเสียหลัก และในขณะที่เดียวกันก็แทบจะไม่ปรากฏการสูญเสียของฝ่ายตรงข้ามเท่าใดนัก จนมีคำเปรียบเปรยว่า การรบของทหารไทยกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ช้าตึกเป็นเสมือน “ทหารผี” เพราะแทบไม่เคยได้พบกับฝ่ายตรงข้ามแต่อย่างใด

แน่นอนว่ากลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ใช่ “ผี” พวกเขาเป็นตัวตนและเป็นตัวแทนของการต่อต้านรัฐไทย หรืออีกนัยหนึ่งพวกเขาเป็นตัวแทนของความต้อการที่จะ “แยกตัวเป็นอิสระ” จากรัฐเดิม และในการนี้พวกเขาดำเนินการโดยอาศัยกองกำลังติดอาวุธเป็นเครื่องมือในการทำสงคราม

กับรัฐไทย สงครามของพวกเขามิใช่ลักษณะเป็น “สงครามกองโจร” เพราะสถานะกำลังรบที่พวกเขามีอยู่นั้น เทียบไม่ได้เลยกับขีดความสามารถในด้านต่างๆ ของกองทัพไทย ซึ่งก็ทำให้ในทางทฤษฎีแล้ว สงครามกองโจรในภาคใต้ไทยมีคุณลักษณะเป็น “สงครามก่อความไม่สงบ” เช่นที่กำลังเกิดขึ้นในเวทีโลกปัจจุบันนั่นเอง ดังจะเห็นได้ว่า การสู้รบที่กำลังเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของโลกในปัจจุบันนั้น ล้วนแต่มีรูปลักษณะเป็นสงครามก่อความไม่สงบเกือบทั้งสิ้น

สงครามก่อความไม่สงบเช่นนี้อาจจะไม่แตกต่างจากอดีต เพราะคู่ต่อสู้ของรัฐล้วนแต่เป็นกลุ่ม/ขบวนการทางการเมืองมากกว่าจะเป็นรัฐในตัวเอง อันทำให้การรบที่เกิดขึ้นไม่มีลักษณะเป็น “สงครามตามแบบ” เพราะเมื่อฝ่ายหนึ่งไม่มีความเป็นรัฐเสียแล้ว พวกเขาสามารถทำอะไรก็ได้โดยไม่ข้อจำกัดทั้งในทางการเมืองและศีลธรรมอย่างที่รัฐมี ดังนั้นจึงไม่แปลกอะไรกับการที่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบจะไม่มีกฎการปะทะเป็นกรอบความคิดในงานยุทธการ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พวกเขาไม่เสรีภาพในสนามรบที่จะทำอะไรก็ได้เพียงเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการเดินไปสู่ชัยชนะให้ได้ ดังจะเห็นได้จากตัวแบบของสงครามก่อความไม่สงบในอิรักหรือในอัฟกานิสถาน ที่ผู้ก่อความไม่สงบได้ใช้ยุทธวิธีของการก่อการร้ายเป็นเครื่องมือในการสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้น และในภาคใต้ของไทยต้องยอมรับความจริงว่า พวกเขาเป็นฝ่ายที่ประสบความสำเร็จอย่างมากจากวิธีการลอบสังหารและการใช้ระเบิดในรูปแบบต่างๆ จนแทบจะมองไม่เห็นเลยว่า ฝ่ายรัฐจะควบคุมความรุนแรงเหล่านี้ได้อย่างไร

ปรากฏการณ์ความรุนแรงในภาคใต้ไทยก็แทบจะไม่แตกต่างจากสิ่งที่เกิดขึ้นในอิรักและในอัฟกานิสถาน อาจจะมี ความต่างอยู่บ้างก็ดูจะเป็นในส่วนที่การใช้ระเบิดในการก่อเหตุ นั้น ยังไม่ยกระดับไปสู่การเป็น “ระเบิดพลีชีพ” หรือที่ปัจจุบันมีการออกคำแปลใหม่ว่า “ระเบิดฆ่าตัวตาย” และระเบิดที่ใช้เป็นไปในรูปของ “ระเบิดแสวงเครื่อง” มากกว่า

นอกจากนี้ปัญหาใหญ่ที่ฝ่ายรัฐต้องเผชิญในภาคใต้ของไทยก็คือ “การลอบสังหาร” ซึ่งมุ่งกระทำต่อทั้งเป้าหมายตัวบุคคลที่เป็นข้าราชการในฐานะตัวแทนอำนาจรัฐไทย ครูในฐานะผู้เผยแพร่อุดมการณ์ของรัฐไทย พระสงฆ์ในฐานะตัวแทนทางศาสนาของรัฐไทย และประชาชนในฐานะเป้าหมายทั่วไปเพื่อก่อให้เกิดความกลัว การกระทำต่อเป้าหมายใน 4 กลุ่มนี้อาจจะเวียนไปมา หรือบางทีก็มุ่งกระทำต่อเป้าหมายเหล่านี้แบบเป็นชุดในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ

การก่อเหตุรุนแรงเช่นนี้เป็นวิธีการโดยตรงในอันที่จะลดทอนอำนาจของ
รัฐไทยในพื้นที่ลงให้ได้ ซึ่งก็รวมทั้งการข่มขู่ในเรื่องของการปิดตลาดวันศุกร์
หรือการก่อเหตุกับเป้าหมายทางเศรษฐกิจในแต่ละพื้นที่ โดยหวังว่าจะเป็นการ
ลดอิทธิพลทางเศรษฐกิจของรัฐ และทั้งยังจะเป็นการผลักดันให้กลุ่มเศรษฐกิจเดิม
ต้องถอยออกไปจากพื้นที่เหล่านี้ และที่สำคัญก็คือ การทำเช่นนี้ยังจะส่งผลให้
เกิดการอพยพออกนอกพื้นที่ของประชาชนทั้งในส่วนที่เป็นไทยพุทธและมุสลิม
บางส่วน เพราะไม่อาจจะใช้ชีวิตตามปกติได้ในแต่ละวัน และที่สำคัญก็คือไม่
สามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชีวิตประจำวันได้

ในปรากฏการณ์ของความรุนแรงเช่นนี้ คำถามสำคัญสำหรับผู้นำรัฐบาล
และผู้นำกองทัพไทยในปัจจุบันก็คือ แล้วฝ่ายรัฐบาลจะกำหนดยุทธศาสตร์ใน
“สงครามต่อต้านการก่อความไม่สงบ” เช่นนี้อย่างไร เพราะจากเหตุการณ์ปล้น
ปืน 4 มกราคม 2547 จนถึงกรณีบาเจาะ กุมภาพันธ์ 2556 บ่งบอกถึงระยะเวลา
ของความรุนแรงที่ได้ก้าวสู่ปีที่ 10 นั้น คงต้องยอมรับความจริงประการสำคัญ
ว่า รัฐและสังคมไทยยังมองไม่เห็นแสงสว่างของสันติภาพที่ปลายอุโมงค์แห่ง
ความรุนแรงนี้แต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของฝ่ายผู้ก่อเหตุก็ดูจะหวังเป็นอย่างมากว่า
การต่อสู้ของพวกเขาจะสามารถยกระดับขึ้นได้ทั้งในทางการเมืองและการทหาร
แต่การจะยกระดับทางการเมืองได้นั้น พวกเขาจะต้องยกระดับทางการเมือง
ให้ได้ก่อน ซึ่งก็คือ จะต้องอาศัยการก่อเหตุในรูปแบบของการโจมตีทางทหาร
ที่ไม่ใช่เป็นไปในรูปของการก่อเหตุร้ายขนาดเล็ก หากแต่จะต้องทำให้เกิดรูป-
ลักษณะของการรวมกำลังและใช้กำลัง และจะดีที่สุดถ้าการใช้กำลังเช่นนี้พวกเขา
เป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่เราจะเห็นภาพของการเข้าตี
ฐานปฏิบัติการของฝ่ายทหาร เช่น กรณีการเข้าตีฐานพระองค์ดำในปี 2555 และ
ต่อมาในช่วงต้นปี 2556 ก็เปิดด้วยการโจมตีฐานปฏิบัติการของกองกำลังนาวิก-
โยธินที่บาเจาะ จนกลายเป็นความสูญเสียของฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบ แตกต่าง
จากกรณีเข้าตีฐานพระองค์ดำที่กองกำลังของรัฐเป็นฝ่ายสูญเสีย

ในกรณีเช่นนี้ เราคงคาดเดาได้ไม่ยากนักว่า ถ้าการเข้าตีฐาน นย. ที่
บาเจาะประสบความสำเร็จแล้ว ก็น่าจะมีลักษณะของการเข้าตีในลักษณะเช่น
นี้เพิ่มมากขึ้น ในด้านหนึ่งการเข้าตีเช่นนี้ทำให้ต้องย้อนระลึกถึงยุคที่กองกำลัง
ของ พคท. เปิดการโจมตีฐานทหารในชนบทเพื่อแสดง “ศักยภาพทางทหาร”

ของกองกำลังติดอาวุธฝ่ายตน และที่สำคัญก็คือการส่งสัญญาณถึงความพร้อมที่จะใช้กำลังรบที่แม้จะอยู่ในรูปของนักรบกองโจรเพื่อเปิดปฏิบัติการทางทหาร ซึ่งประเด็นสำคัญที่สุดของการเข้าตีเช่นนี้ก็คือนักการเปิดยุทธการของผู้ก่อความไม่สงบเกิดเป็นความต่อเนื่อง (หรือเป็นชุด) แล้ว ก็เท่ากับส่งสัญญาณถึงการเตรียมที่จะใช้กำลังตามแบบมากขึ้นในอนาคต

ดังนั้นหากตีความทางทฤษฎีของสงครามก่อความไม่สงบ โดยเอาแนวความคิดของ “สงครามปฏิวัติจีน” เข้ามาเป็นพื้นฐานของคำอธิบายแล้ว ก็พบว่าสงครามถูกแบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ ขั้นรับ ขั้นยัน และขั้นรุก ซึ่งทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ เราจึงมักจะพบว่าในสงครามการก่อความไม่สงบที่เกิดขึ้นนั้น ขบวนการจึงมักจะต้องการยกระดับด้วยการก้าวจากขั้นรับไปสู่ขั้นยันให้ได้ เพราะบรรดานักรบกองโจรต่างก็ตระหนักดีว่า สงครามกองโจรที่เริ่มขึ้นนั้นเริ่มด้วยความอ่อนแอและความขาดแคลน ดังนั้นการจะประคองการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธจากขั้นรับอันเป็นขั้นแรกของการสงครามในลักษณะเช่นนี้เพื่อจะให้เห็นหน้าไปสู่ขั้นยันได้นั้น จะต้องใช้ระยะเวลาานาน ซึ่งก็มีนัยโดยตรงถึงความสูญเสียที่พวกเขาต้องเผชิญ และทั้งมีความหมายถึงความยากลำบากที่จะเกิดแก่ขบวนการต่อสู้อีกด้วย

แต่หากพวกเขาสามารถยกระดับและก้าวได้เร็วขึ้นจากขั้นรับไปสู่ขั้นยันด้วยเงื่อนไขของโลกสมัยใหม่ โดยไม่จำเป็นต้องรออย่างยาวนานด้วยการปลุกระดมในชนบทอย่างกว้างขวางเช่นในสงครามปฏิวัติจีน หรือต้องผ่านเงื่อนไขของการสู้รบขนาดใหญ่อย่างในสงครามเวียดนามแล้ว พวกเขาก็น่าจะขยับจากการรับไปสู่การยันได้ในเวลาอันรวดเร็วของยุคโลกาภิวัตน์

ถ้าเช่นนั้นก็น่าสนใจอย่างมากว่า จากการเข้าตีค่ายพระองค์ดำจนถึงกรณีการเข้าตีค่ายที่บาเจาะนั้น คือความพยายามที่จะยกระดับปฏิบัติการของทหารของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบให้หรือไม่ ดังอาจกล่าวในลักษณะของการประเมินสถานการณ์ได้ว่า ถ้าความสำเร็จของขบวนการเกิดขึ้นที่บาเจาะแล้ว เราก็น่าจะเห็นปรากฏการณ์ของการเปิดการโจมตีที่เริ่มมีลักษณะของการรวมกำลัง และเป็นการโจมตีที่มีลักษณะของสงครามตามแบบมากขึ้น ซึ่งก็คือคำตอบโดยตรงถึงความพยายามในการยกระดับของปฏิบัติการทางทหารของขบวนการติดอาวุธในภาคใต้ และย่อมจะตามมาด้วยการขยายตัวของสงครามปฏิวัติในภาคใต้นั่นเอง

ถ้าข้อวิเคราะห์นี้ข้างต้นถูก สิ่งที่เกิดคู่ขนานกันก็น่าจะเป็นการยกระดับ

การต่อสู้ในบริบททางการเมือง ดังจะเห็นได้จากตัวแบบของความสำเร็จของ สงครามก่อความไม่สงบในทุกรัฐ ขบวนการนี้กรบกองโจรมิได้มุ่งแต่จะเอาชนะ ด้วยการต่อสู้ในทางทหารเท่านั้น ในทางตรงข้ามพวกเขารู้ดีตลอดเวลาว่า อำนาจทางทหารของกรบกองโจรไม่อาจเทียบได้กับพลังอำนาจของกองทัพ ประจำการของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นในสงครามปฏิวัติจีนของเหมาเจ๋อตุง สงคราม ปฏิวัติคิวบาของคาสโตร หรือสงครามปฏิวัติเวียดนามของโฮจิมินห์ก็ไม่แตกต่างกัน กองทัพของกรบกองโจรอ่อนแอกว่ากองทัพประจำการอยู่ในทุกบริบททาง ทหาร ดังนั้นสงครามจึงเป็นกลไกของการต่อสู้ทางการเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ ว่า สงครามไม่ใช่เครื่องมือของการต่อสู้ที่มุ่งเอาชนะทางทหารแต่เพียงด้านเดียว เช่นที่นักการทหารของสงครามตามแบบลูกสอนมาในโรงเรียน เพราะทำที่สุด แล้ว ในสงครามเช่นนี้ ชัยชนะไม่เคยถูกชี้ขาดจากปัจจัยของความเหนือกว่า ทางทหารแต่อย่างใด

ข้อสรุปเช่นนี้เป็นสิ่งที่กรบกองโจรทั่วโลกเรียนรู้อยู่เสมอ พวกเขา ตระหนักดีว่า พวกเขาไม่อาจเอาชนะกำลังรบของกองทัพประจำการของรัฐบาล ได้โดยตรง แต่พวกเขาก็รู้ว่า การเปิดปฏิบัติการทางทหารล้วนมีนัยทางการเมือง เกิดขึ้นเสมอ ไม่ว่าพวกเขาจะสูญเสียหรือไม่ก็ตาม... หรือไม่ว่าพวกเขาจะสูญ- เสียเพียงใดก็ตาม... ผลที่เกิดขึ้นก็คือการ “เปิดประเด็น” ทางการเมืองในเวที สาธารณะ และก่อให้เกิดผลกระทบทางการเมืองทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลที่จะเกิดขึ้นในเวทีของสื่อ

อีกทั้งในยุคโลกาภิวัตน์ที่บทบาทของสื่อสามารถขยายตัวอย่างมาก นั้น ทำให้การก่อความไม่สงบมีพื้นที่ในสื่อเป็นของตัวเองจากข่าวสารของความ รุนแรงที่เกิดขึ้น ดังนั้นไม่ว่าผลของการก่อเหตุจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ฝ่าย รัฐบาล หรือจะก่อให้เกิดการสูญเสียในส่วนของผู้ก่อเหตุก็ตาม พวกเขาจะมีพื้นที่ อย่างแน่นอนในหน้าสื่อ และยิ่งเป็นการสูญเสียของฝ่ายเขา ซึ่งน่าจะถือว่าเป็น ชัยชนะของฝ่ายรัฐ แต่ก็อาจแปรเปลี่ยนไปถ้าฝ่ายรัฐไม่สามารถแย่งชิงพื้นที่ใน สื่อได้ เช่น ผลของเหตุการณ์ที่บาเจาะซึ่งนำไปสู่การเสียชีวิตของผู้ก่อความไม่ สงบจำนวน 16 คนนั้น เริ่มถูกมองด้วยสายตาว่า ด้วยการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งก็อาจจะทำให้รัฐตกเป็นเป้าหมายของการวิจารณ์ได้ไม่ยากนัก หรืออีกนัยหนึ่ง ก็อาจทำให้รัฐเกิดความเปลืองปล้ำทางการเมือง

ดังนั้นจึงน่าสนใจอย่างมากว่า ขบวนการก่อความไม่สงบจะยกระดับการ

ต่อสู้ในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างไร ปี 2556 อาจจะเริ่มต้นด้วยความเปลี่ยนแปลงจากปฏิบัติการที่บาเจาะ แต่ก็น่าจะมีปฏิบัติการอื่นๆ รออยู่ในอนาคต ในทำนองเดียวกัน เราอาจจะมีความคาดหวังกับปรากฏการณ์ใหม่ของปีนี้ที่มาพร้อมกับข่าวของ “การเจรจาสันติภาพ” จนกลายเป็นความหวังว่า จะนำไปสู่การยุติความรุนแรงในภาคใต้ในอนาคต

แต่ดูเหมือนบทเรียนจากอดีตจะสอนเราว่า สงครามชุดนี้ยังยาวไกลบนเส้นทางของการยุติศึก และขณะเดียวกันข่าวการเจรจาก็อาจจะมาพร้อมกับข่าวสงครามที่ยังไม่จบสิ้น... สงครามและความรุนแรงยังคงดำเนินต่อไปในภาคใต้ และรอการเปลี่ยนแปลงสถานะของ “คู่ต่อสู้” ในความขัดแย้งนี้ !

❖ การเจรจาสันติภาพในทางทฤษฎี ❖

“ไม่มีผู้ชนะในสงครามหรอก
มีแต่ผู้แพ้ด้วยกันทั้งหมด”

Neville Chamberlain

นายกรัฐมนตรีอังกฤษ

คำกล่าวในวันที่ 3 กรกฎาคม 1938

หากพิจารณาถึงสงครามก่อความไม่สงบ จะเห็นได้ว่าสงครามชนิดนี้สิ้นสุดด้วยเงื่อนไขหลายประการได้แก่ การจับหรือการสังหารผู้นำกลุ่มจนส่งผลให้ขบวนการก่อความไม่สงบหมดการนำและยุติการเคลื่อนไหวในที่สุด หรืออาจจะเกิดจากการใช้กำลังเข้าสลายพลังอำนาจทางทหารของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ จนต้องยุติการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธในท้ายที่สุด หรืออาจจะใช้กระบวนการเจรจาสันติภาพเพื่อแสวงหาช่องทางในการยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จนคู่กรณีทั้งสองฝ่ายพบทางออกด้วยมาตรการของการเจรจาต่อรอง และนำไปสู่การยุติการสู้รบ

จากทิศทางในข้างต้นจะเห็นได้ว่าการยุติสงครามการก่อความไม่สงบด้วยวิถีทางของการเจรจาจะเป็นหนทางที่สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด และอาจจะต้องยอมรับว่ากระบวนการเจรจาหรืออาจจะเรียกว่าเป็น “กระบวนการสันติภาพ” (Peace Process) นั้น เป็นหนทางที่จะทำให้เกิดสภาพที่ได้ด้วยกันทั้งสองฝ่ายหรือเป็น “win-win solution” คือคู่กรณีสามารถใช้การเจรจาและการต่อรองทางการเมืองเป็นเครื่องมือในการต่อสู้แทน

การต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ กล่าวคือ กระบวนการสันติภาพเป็นความพยายามในการย้ายการต่อสู้จาก “สนามรบ” สู่ “โต๊ะเจรจา” และหวังว่ากระบวนการนี้จะช่วยรักษาชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนไม่ให้ถูกทำลายจากสงคราม อีกทั้งยังมีส่วนในการปกป้องสิทธิมนุษยชนของประชาชนในพื้นที่จากปฏิบัติการของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

อย่างไรก็ตามการผลักดันให้การต่อสู้จากภาคสนามไปสู่ภาคของการเจรจานั้น อาจจะมีได้หมายความว่า การต่อสู้ในพื้นที่จะยุติตามไปด้วย หากแต่สิ่งที่เกิดขึ้นในความเป็นจริงก็คือ การต่อสู้มักจะเกิดขึ้นคู่ขนานกันระหว่างสนามรบกับสนามเจรจา แต่สุดท้ายสงครามยุติลงได้ด้วยวิธีการเจรจา ตัวอย่างที่ชัดเจนจากกรณีนี้ได้แก่ กลุ่ม IRA ทำความตกลงที่เรียกว่า “Good Friday” ในปี 2541 เพื่อยุติความขัดแย้งระหว่างกลุ่มของตนกับรัฐบาลอังกฤษที่เกิดขึ้นต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งผลจากความตกลงในกรณีของไอร์แลนด์นั้น ทำให้เกิดความหวังในหมู่สันติภาพว่า การเจรจาจะเป็นหนทางสำคัญของการยุติความขัดแย้ง ซึ่งต่อมากลุ่มพยัคฆ์ทมิฬพื่อแลม (Liberation Tigers of Tamil Eelam) ในศรีลังกาก็ตัดสินใจเข้าร่วมการเจรจาในช่วงระหว่างปี 2545-2550 จนในท้ายที่สุดก็สามารถสร้างข้อตกลงในการหยุดยิงให้เกิดขึ้นได้จริง

แต่ก็ต้องตระหนักว่า กระบวนการเจรจาไม่สามารถหยุดยั้งความรุนแรงที่กำลังเกิดขึ้นในสนามรบได้ทันที และที่สำคัญก็คือ การเกิดขึ้นของกระบวนการนี้ไม่ได้ให้หลักประกันแต่อย่างใดว่า เมื่อเกิดกระบวนการดังกล่าวขึ้นแล้ว จะต้องนำไปสู่ความสำเร็จเสมอไปและทั้งยังจะต้องตระหนักไว้เสมอว่า การเจรจาไม่ใช่ปัจจัยที่จะลดความรุนแรงในพื้นที่ได้ทั้งหมดแต่อย่างใด แต่อย่างน้อยก็เป็นความหวังว่าการเจรจาที่เกิดขึ้นจะมีส่วนช่วยลดทอนความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้บ้าง

นอกจากนี้ในสถานการณ์โลกปัจจุบันยังพบอีกด้วยว่า สหรัฐอเมริกาเองก็ใช้การพูดคุยเป็น “วิธีของการติดต่อ” กับกลุ่มก่อความไม่สงบ และยังคงต้องการให้การพูดคุยที่เกิดขึ้นเป็นหนทางของการเชื่อมต่อไปสู่กลุ่มติดอาวุธอื่นๆ กล่าวคือ การเปิดเวทีของรัฐบาลอเมริกันเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงความต้องการในการเปิดช่องทางของการเจรจา ซึ่งวิธีการเช่นนี้สามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้ เช่น กรณีที่ทางฝ่ายสหรัฐฯ สามารถเปิดการติดต่อกับกลุ่มก่อความไม่สงบในพื้นที่อิรักได้ จนทำให้ในที่สุดก็สามารถทำให้กลุ่มติดอาวุธบางส่วนได้

แยกตัวออกจากขบวนการเดิม และเข้าร่วมกับกองกำลังผสมในการต่อสู้กับกลุ่มอัลกออิดะห์ในอิรัก เป็นต้น หรือในบางกรณีการเจรจาถูกใช้เป็นเครื่องมือของการติดต่อสื่อสาร อีกทั้งเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการแสวงหาการหยุดยิงในพื้นที่ที่ยังมีการต่อสู้ เป็นต้น

ดังนั้นผลจากประสบการณ์ของสหรัฐฯ ในอิรักและในอัฟกานิสถานพบว่า การเจรจาเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อสู้กับการก่อความไม่สงบ เพราะการเจรจาเป็นช่องทางของการติดต่อสื่อสารในการนำเสนอข้อเรียกร้องของฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบ แต่ในกระบวนการเช่นนี้สิ่งที่จะต้องตระหนักอยู่เสมออีกคือ ฝ่ายรัฐบาลจะต้องใช้ประโยชน์จากงานข่าวกรอง เพราะข้อมูลข่าวจะต้องยืนยันถึงสถานะของคู่เจรจาอีกฝ่ายหนึ่งให้ได้ และหากคู่เจรจาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้มีสถานะสำคัญ เช่น การมีสถานะของการเป็น “ผู้ควบคุมงานยุทธการ” ของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ หรือมีสถานะเป็น “ผู้นำจริง” ของกลุ่มแล้ว การเจรจาที่เกิดขึ้นอาจจะไม่มีส่วนต่อการช่วยลดความรุนแรงลงได้แต่อย่างใด

ตัวแบบจากอิรักและอัฟกานิสถานยังมีประสบการณ์ที่น่าสนใจได้แก่ การที่กลุ่มก่อความไม่สงบมักจะมีอยู่หลายกลุ่ม งานข่าวจึงมีความจำเป็นอย่างมากในการระบุฝ่ายและสถานะของแต่ละกลุ่ม หรือในบางครั้งจะพบว่าในขบวนการก่อความไม่สงบที่เป็นกลุ่มใหญ่นั้น มักจะมีกลุ่มย่อยๆ อยู่ในระดับต่ำลงมาซ่อนตัวอยู่ งานข่าวจะทำให้ผู้เจรจาของฝ่ายรัฐบาลเห็นถึงกลุ่มต่างๆ ที่ซ่อนตัวอยู่ในขบวนการใหญ่ และหากฝ่ายรัฐบาลสามารถติดต่อกับกลุ่มต่างๆ ได้มากขึ้นแล้ว ก็อาจจะสามารถสร้างเงื่อนไขที่เหมาะสม หรือสามารถใช้ข้อเสนอที่ดีในลักษณะของการต่อรองเป็นเครื่องมือในการดึงให้กลุ่มย่อยดังกล่าวหันออกจากขบวนการใหญ่ได้ หรืออาจจะทำให้กลุ่มเหล่านั้นบางส่วนยุติการใช้ความรุนแรงในการก่อเหตุ เป็นต้น

ฉะนั้น ในกระบวนการเจรจาเพื่อแสวงหาเส้นทางของการยุติความรุนแรงจากการก่อความไม่สงบนั้น รัฐบาลจำเป็นต้องใช้งานข่าวเข้ามาเป็นเครื่องช่วยในอันที่จะทำให้ฝ่ายรัฐบาลเกิดความมั่นใจว่า คู่เจรจามีสถานะที่แท้จริงอยู่ในขบวนการฯ และทั้งนี้จะช่วยให้เห็นภาพของกลุ่มต่างๆ ที่มีความเคลื่อนไหวทางการเมืองในพื้นที่ เพราะในการก่อเหตุรุนแรงในโลกสมัยใหม่นั้น โอกาสที่มีองค์การแบบ “ศูนย์การนำเดี่ยว” ในรูปแบบของพรรคคอมมิวนิสต์เช่นในยุคสงครามเย็นนั้น อาจจะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ หากแต่สิ่งที่จะพบในความเป็นจริง

นั้นแตกต่างอย่างมากจากยุคสงครามในอดีตก็คือ ขบวนการก่อความไม่สงบในโลกร่วมสมัยมักจะประกอบด้วยกลุ่มการเมืองหลายกลุ่มที่เข้าร่วมตัวกันภายใต้ความเชื่อและความศรัทธาเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์หลักร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญก็คือ การตัดสินใจที่จะต่อสู้กับศัตรูเดียวกัน ในสภาพเช่นนี้การควบคุมงานยุทธการจึงไม่มีลักษณะรวมศูนย์ เพราะความหลากหลายที่ดำรงอยู่ ผลที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้ยากต่อการควบคุม สภาพเช่นนี้ยังสะท้อนให้เห็นอีกด้านหนึ่งด้วยว่า หากมีการเปิดการเจรจา การสั่งการที่จะให้ทุกกลุ่มยอมรับการเจรจาก็ใช้ว่าจะเป็นไปได้โดยง่าย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ศูนย์การนำของกลุ่มก่อความไม่สงบมักจะเป็นในลักษณะที่การควบคุมและบังคับบัญชาไม่มีความเด่นชัดเช่นศูนย์การนำในแบบของพรรคคอมมิวนิสต์

ดังได้กล่าวแล้วว่า สงครามก่อความไม่สงบร่วมสมัยแตกต่างอย่างมากจากสงครามก่อความไม่สงบในอดีต การไม่มีพรรคเป็นศูนย์การนำเช่นในยุคก่อน ทำให้การเจรจาเพื่อหยุดยั้งความรุนแรงจึงไม่ใช่เรื่องง่ายเท่าใดนัก การควบคุมและการบังคับบัญชาในงานยุทธการของการใช้ความรุนแรง จึงเป็นประเด็นที่ต้องใช้งานชาวกรองในการพิสูจน์ทราบ เพราะการเปิดการติดต่อสื่อสารจนสามารถนำไปสู่การเจรจาได้นั้น หากปราศจากข้อมูลข่าวสารที่ดีแล้ว เราอาจจะเปรียบเสมือนกับการ “ปิดตา” ตัวเองในการพูดคุยกับคู่เจรจาก็ฝ่ายหนึ่ง

นอกจากนี้อาจจะต้องยอมรับว่า กระบวนการสันติภาพไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำให้การสู้รบสิ้นสุดลงในระยะเวลาสั้นๆ รัฐบาลที่ตั้งความหวังว่าจะยุติปัญหาการก่อความไม่สงบลงได้ในระยะเวลาอันสั้นนั้น อาจจะต้องคิดใหม่ เพราะเมื่อการเจรจาเริ่มต้นขึ้นนั้น ผลที่คาดหวังไว้อาจจะไม่เกิดอะไรขึ้นเลยก็ได้ ผลที่เป็นจริงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ การพูดคุยได้ผ่านขั้นตอนทั้งทางการเมืองและการบริหารในระดับหนึ่งไปแล้ว เพราะผลที่เกิดขึ้นจากการเจรจาจะต้องนำไปทดลองปฏิบัติทั้งในบริบททางการเมืองและการบริหารว่าเป็นสิ่งที่สามารถปฏิบัติได้จริง และต่างฝ่ายต่างต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการยอมรับในเงื่อนไขที่เกิดจากการเจรจาต่อรองของแต่ละฝ่าย

อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่งเราอาจจะต้องยอมรับความเป็นจริงว่า กลุ่มก่อความไม่สงบไม่สามารถจะยุติความรุนแรงลงได้ทันที ดังสมมติฐานที่สำคัญว่า หากกลุ่มก่อความไม่สงบใดได้ใช้ระยะเวลาในการต่อสู้มาอย่างยาวนาน พวกเขาก็มีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น และกลุ่มที่อยู่ในเงื่อนไขเช่นนี้

อาจจะโน้มน้าวเข้าสู่การเจรจาได้ยากขึ้น ดังนั้นฝ่ายรัฐบาลอาจจะต้องส่งสัญญาณทางการเมืองที่ชัดเจน โดยเฉพาะต้องแสวงหาโอกาสที่จะดึงผู้นำบางส่วนของกลุ่มดังกล่าวออกจากขบวนการต่อต้านรัฐให้เข้าสู่โต๊ะเจรจาให้ได้

ในกระบวนการเจรจาเช่นนี้การสื่อสารของฝ่ายรัฐบาลเป็นสิ่งจำเป็น เช่น รัฐบาลอาจจะสามารถสื่อสารกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบโดยอาศัยสื่อสารมวลชนในเวทีสาธารณะเพื่อเป็นสัญญาณทางการเมือง เช่น รัฐบาลอาจจะอาศัยคำประกาศทางการเมืองผ่านสื่อ หรือการมีถ้อยแถลงของผู้นำรัฐบาลในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง การสื่อสารเช่นนี้อาจจะเรียกได้ว่าเป็น “การคุยโดยปราศจากการพูดคุย” เพราะได้อาศัยสื่อเป็นคนกลางในการสื่อสาร หรือในขณะเดียวกันรัฐบาลก็อาจสนับสนุนให้สื่อบางฉบับเข้าไปสัมภาษณ์ผู้นำของกลุ่มก่อความไม่สงบ เพื่อให้พวกเขาสื่อสารความต้องการกลับมายังรัฐบาล เป็นต้น ดังนั้นในระยะเริ่มต้นของการเจรจา การสื่อสารทางการเมืองเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ และเป็นสิ่งที่จะต้องกระทำ เพื่อให้ต่างฝ่ายต่างเข้าใจในท่าทีของแต่ละฝ่ายมากขึ้น

ในบางกรณีเราอาจจะใช้ “คนกลาง” ทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อแทนรัฐบาลที่เป็นคู่กรณี เช่น การใช้รัฐมนตรี/นายกรัฐมนตรีของรัฐบาลต่างประเทศเป็น “ผู้ส่งสาร” ไปยังกลุ่มก่อความไม่สงบ หรืออาจจะใช้บุคคลในสังคมที่เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือทางสังคมให้เป็นผู้ส่งสารแทนรัฐบาล และเพื่อให้เรื่องเหล่านี้ดำเนินไปโดยไม่ถูกทำลายจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย การเริ่มการเจรจาดูควรกระทำเป็น “เรื่องลับ” และควรใช้บุคคลที่ไม่มีฐานะผูกพันรัฐบาล ซึ่งการกระทำที่เกิดขึ้นจะถูกถือว่าเป็นการกระทำส่วนบุคคล เพื่อไม่ทำให้ผลที่เกิดขึ้นในระยะต้น กลายเป็น “พันธะทางการเมือง” สำหรับรัฐบาล ทั้งที่ในความเป็นจริง การพูดคุยดังกล่าวเป็นเพียงขั้นตอนเริ่มต้นของการเจรจาอย่างเป็นทางการ อีกทั้งการดำเนินการเช่นนี้ก็เพื่อทำให้จุดเริ่มต้นดังกล่าวมีเสถียรภาพในตัวเองมากพอที่จะประคับประคองให้กระบวนการเช่นนี้ดำเนินไปโดยไม่ถูกทำลายลงก่อนเวลาอันควร และการเปิดเรื่องเช่นนี้ในเวทีสาธารณะก็เป็นประเด็นที่จะต้องหาความเหมาะสม เพราะสังคมอาจจะยอมรับไม่ได้ทันที อันเป็นผลจากการที่ฝ่ายตรงข้ามถูกโฆษณามาอย่างยาวนานว่าเป็น “ศัตรูของชาติ” ดังนั้นความเหมาะสมของเวลาก็คือสภาวะที่กระบวนการเจรจาผ่านขั้นตอนของ “การตั้งไข่” ไปสู่พัฒนาการที่มีความชัดเจนสำหรับแต่ละฝ่ายมากขึ้นแล้ว ฝ่ายรัฐบาลจึงจะสามารถเปิดเผยเรื่องออกสู่เวทีสาธารณะ เพื่อให้สังคมได้รับรู้มากขึ้น

อย่างไรก็ตามต้องตระหนักไว้เสมอว่า กระบวนการสันติภาพมีความเสี่ยงทางการเมืองเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และบางทีก็พร้อมจะถอยหลังกลับได้ตลอดเวลาด้วย... ที่สำคัญก็คือ ความสำเร็จของการเจรจาไม่ใช่สิ่งที่จะเกิดขึ้นในชั่วข้ามคืน หรือข้ามเดือน หรือบางทีก็ข้ามปี... การฝืนถึงสันติภาพเป็นเรื่องดี แต่ถ้าฝืนว่าการยุติสงครามก่อความไม่สงบจะเกิดขึ้นได้ในระยะเวลาสั้นๆ อาจจะเป็นเพียง “ฝืนเพื่ออง” ก็ได้ !

❖ กระบวนการสันติภาพ ❖

“ทำสงครามง่ายกว่าสร้างสันติภาพ”

Georges Clemenceau

นายกรัฐมนตรีฝรั่งเศส

20 กรกฎาคม ค.ศ. 1919

ผลของการเปิดเวทีในการพบกันระหว่างเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติของไทยกับนายฮัสซัน ตอยิบ ตัวแทนของกลุ่มบีอาร์เอ็นโคออร์ดิเนต (BRN-Coordinate) ที่ประเทศมาเลเซียเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ก่อให้เกิดความคาดหวังอย่างมากว่า สงครามก่อความไม่สงบที่แสดงออกด้วยการใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยนั้น กำลังจะสิ้นสุดลง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทยที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ดูจะเชื่ออย่างมากว่า “สงครามกำลังจะสงบแล้ว !” และขณะเดียวกันผลจากปรากฏการณ์ของการลงนามดังกล่าวก็ทำให้สังคมไทยเกิดความคาดหวังอย่างมากว่า ชาวของความรุนแรงจากพื้นที่ภาคใต้ของไทยกำลังจะยุติลงในเวลาอีกไม่นานนัก

แต่ดูเหมือนสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นยังไม่เป็นไปตามความคาดหวังทั้งของรัฐบาลและสังคมไทยแต่อย่างใด หลังจากการเจรจาแล้ว ความรุนแรงยังคงเกิดขึ้นต่อเนื่องเสมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้นที่กัวลาลัมเปอร์แต่อย่างใด แน่หนอนว่า เราอาจจะตีความได้ง่ายๆ ว่า ปรากฏการณ์ของความรุนแรงที่ยังเกิดขึ้นเป็นเพราะบางส่วนของขบวนการติดอาวุธยังไม่ยอมรับแนวทางการเจรจา และใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการส่งสัญญาณตอบโต้ เป็นต้น

ปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้เราอาจจะต้องหันกลับมาพิจารณาผลของกระบวนการสันติภาพมากกว่าจะคาดหวังแบบง่ายๆ ว่า การลงนามที่เกิดขึ้นกำลัง

นำไปสู่การยุติสงคราม เพราะหากผู้ที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายรัฐบาลดำเนินการในเรื่องนี้ อย่างขาดความรัดกุมแล้ว บางทีผลลัพธ์อาจจะกลายเป็นความรุนแรงที่มากขึ้น แทนที่จะเป็นความสงบที่มากขึ้น

ดังนั้นถ้าฝ่ายรัฐบาลตัดสินใจที่จะเปิดการเจรจากับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ สิ่งแรกที่จะต้องตระหนักก็คือ การเจรจามีความเสี่ยง เพราะทัศนคติของกลุ่มที่คัดค้านการเจรจามักจะเริ่มจากประเด็นที่ถูกกล่าวถึงอยู่เสมอก็คือ “การเจรจาคือการยอมรับ” กล่าวคือ การเปิดการเจรจาของรัฐบาลทำให้ถูกตีความได้ว่าเป็นการรับรองสถานะทางการเมืองของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบอย่างเป็นทางการ และที่สำคัญก็คือ อาจถูกนำไปตีความในทางที่ผิดได้ว่า การเจรจาคือการยอมต่อการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้น อีกทั้งบางส่วนอาจมองว่า การเจรจาเป็นเสมือนการรับรองสถานะทางกฎหมายของกลุ่มผิดกฎหมายเหล่านั้น

ในขณะที่เดียวกันกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบบางส่วนก็มองว่า “การเจรจา คือโอกาส” เพราะปฏิเสธไม่ได้ว่าการขึ้นสู่โต๊ะเจรจจะเป็นการรับรองสถานะโดยปริยายสำหรับกลุ่มก่อความไม่สงบทั้งหลาย และสำหรับพวกเขาแล้ว การยอมรับสถานะเช่นนี้ถือได้ว่าเป็น “ชัยชนะทางการเมือง” อย่างแน่นอน เพราะผลที่เกิดขึ้นเป็นการยกสถานะบางกลุ่มซึ่งเป็นกองกำลังติดอาวุธและมีสถานะผิดกฎหมาย กลายเป็นกลุ่มที่มีการรับรองโดยรัฐ ซึ่งว่าที่จริงประเด็นนี้เป็นเรื่องที่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบต้องการมากที่สุด เพราะการได้รับการรับรองสถานะเช่นนี้ ถือได้ว่าเป็น “ความคุ้มค่าทางการเมือง” ในเบื้องต้น อันทำให้เกิดสถานะทั้งทางการเมืองและกฎหมายขึ้นทันทีสำหรับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ

สิ่งที่จะต้องตระหนักหลังจากการพูดคุยได้เริ่มต้นขึ้นก็คือ บ่อยครั้งที่การพูดคุยไม่ได้นำไปสู่ความสำเร็จดังที่คาดหวังไว้ ในหลายๆ กรณีจะพบว่าความล้มเหลวเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และมักจะต้องเริ่มต้นกันใหม่ โดยเฉพาะมักจะพบว่า ในการพูดคุยนั้น มีประเด็นที่ไม่อาจตกลงกันได้เกิดขึ้นอยู่เสมอ และกลายเป็นปมปัญหาที่ทำให้การพูดคุยเดินหน้าต่อไปไม่ได้ หรือในบางกรณีกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบยอมรับเงื่อนไขการหยุดยิงในเบื้องต้นเพียงเพื่อต้องการผลักดันตนเองให้เข้าสู่กระบวนการเจรจา โดยพวกเขาคาดหวังว่าโต๊ะเจรจายาจจะให้ผลตอบแทนทางการเมืองบางอย่าง ฉะนั้นการตอบรับในการขึ้นสู่โต๊ะเจรจายาจจะไม่ได้มีความหมายอะไรมากไปกว่าการสร้างสถานะของกลุ่มตนให้เกิดขึ้นในเวทีระหว่างประเทศ และขณะเดียวกันก็เห็นได้ชัดในหลายๆ กรณีว่า กลุ่มผู้ก่อความ

ไม่สงบมักจะไม่ยอมยุติการใช้ความรุนแรงลงในพื้นที่ เพราะเมื่อใดก็ตามที่พวกเขาปฏิบัติภารกิจทางทหาร ก็เท่ากับอำนาจการต่อรองของพวกเขาจะหมดตามไปด้วย ดังนั้นไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น พวกเขาจำเป็นต้องคงปฏิบัติการของพวกเขาต่อไป เช่น กลุ่มฮามาสอาจจะยอมตกลงประกาศการหยุดยิงครั้งแล้วครั้งเล่า แต่ในท้ายที่สุด การหยุดยิงดังกล่าวก็ล้มเหลว และสถานการณ์ถอยกลับไปสู่การต่อสู้กันอีกเช่นก่อนการประกาศหยุดยิง

นอกจากนี้ในบางครั้งเราอาจจะพบว่า กลุ่มก่อความไม่สงบใช้การเจรจาเป็นเครื่องมือในการปรับตัว/ปรับกำลัง หรืออาจกล่าวได้ว่า “การเจรจาคือการซื้อเวลา” กล่าวคือ อาศัยช่วงเวลาของการเจรจาเป็นจังหวะของการพักฟื้นกองกำลังของฝ่ายตน หรือเป็นเวลาของการปรับกำลัง/ปรับตัวของกลุ่มติดอาวุธก็ได้ เช่น กลุ่ม Provisional-IRA (P-IRA) ที่ได้ตัดสินใจแยกตัวออกจากการเจรจากับอังกฤษนั้น พวกเขาได้อาศัยช่วงเวลาของการหยุดยิงในการแสวงหาอาวุธเพิ่มเติม ทั้งจากแหล่งอาวุธในสหรัฐอเมริกาและไนรัสเซย์ หรือกลุ่มบาสก์ (ETA) ในสเปนก็อาศัยการหยุดยิงในปี 2541 เป็นระยะเวลาของการปรับกำลัง เช่นเดียวกับกลุ่มพยัคฆ์หม้อแลมในศรีลังกาใช้เงื่อนไขของการหยุดยิงเป็นจังหวะของการเสริมสร้างขีดความสามารถทางทหารของตน เป็นต้น

ในสถานการณ์ของการเจรจาหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะทำให้เกิดการแตกตัวของขบวนการก่อความไม่สงบออกเป็นกลุ่มย่อยๆ โดยเฉพาะปีที่ไม่เห็นด้วยกับการเจรจานั้น พร้อมทั้งจะแยกตัวออกและจัดตั้งเป็นกลุ่มใหม่ ซึ่งกลุ่มที่แตกตัวออกเช่นนี้พร้อมที่จะใช้ความรุนแรงที่มากขึ้นเป็นเครื่องมือของการก่อเหตุร้ายหรืออาจกล่าวได้ว่า พวกเขาพร้อมที่จะขยายความรุนแรงให้กลายเป็นเครื่องมือของการตอบโต้กับการเจรจาที่เกิดขึ้น ฉะนั้นผลที่เกิดขึ้นจึงกลับกลายเป็นว่าการเจรจาเป็นปัจจัยที่ทำให้ความรุนแรงมีมากขึ้น และขณะเดียวกันก็เกิดความซับซ้อนมากขึ้นด้วย เพราะจำนวนกลุ่มของผู้ก่อความไม่สงบมีมากขึ้นจากการแยกตัวดังที่กล่าวแล้ว กรณีของกลุ่ม P-IRA เป็นตัวอย่างที่ดีในกรณีนี้ หรือในกรณีของปัญหาแคชเมียร์ก็เกิดปรากฏการณ์นี้เช่นกัน เมื่อแนวร่วมปลดปล่อยอัมมูและแคชเมียร์มีที่สนองตอบต่อแนวทางสันติ แต่กลุ่มหัวรุนแรงอีกส่วนหนึ่งกลับไม่เห็นด้วย และแยกตัวออกพร้อมกับดำเนินการด้วยความรุนแรงต่อไป กล่าวคือ ในสถานการณ์ของการเจรจานั้น ต้องตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นได้เสมออย่างมีนัยสำคัญก็คือ การเจรจาที่เกิดขึ้นนั้นพร้อมที่จะทำให้เกิดกลุ่มใหม่

เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และขณะเดียวกันพวกเขาก็พร้อมจะดำเนินการต่อสู้ด้วยความรุนแรงต่อไปด้วย การเจรจาในสถานการณ์เช่นนี้จึงไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่า “การพักครึ่งเวลา” ของสงครามเท่านั้น !

นอกจากนี้คงต้องยอมรับว่า คุณลักษณะของกลุ่มก่อความไม่สงบในปัจจุบันมีสภาพที่แตกต่างไปจากพรรคคอมมิวนิสต์ที่มี “ศูนย์การนำ” ที่แน่นอนและชัดเจน การตัดสินใจของศูนย์การนำในการเปิดการเจรจานั้น สามารถใช้ระบบของการสั่งการแบบคอมมิวนิสต์ให้สมาชิกพรรคยอมรับแนวทางการเจรจาภายใต้แนวคิดแบบ “ประชาธิปไตยรวมศูนย์” ได้ แต่ก็มิได้หมายความว่า จะไม่มีการแตกตัวออก หากแต่การแตกตัวเพื่อจัดตั้งกลุ่มใหม่อาจจะน้อยกว่าองค์กรติดอาวุธในปัจจุบัน เพราะเงื่อนไขของกลุ่มก่อความไม่สงบร่วมสมัยเห็นได้ชัดเจนว่า พวกเขาคุมสมาชิกของกลุ่มไม่ได้ทั้งหมด

ประเด็นของการที่ผู้นำกลุ่มก่อความไม่สงบไม่สามารถควบคุมสมาชิกขององค์กรได้ทั้งหมดดูจะเป็นปัญหาปกติ เช่น ในระหว่างการเจรจาสันติภาพอาจจะพบว่า มีการวางระเบิดเพื่อทำให้ความเชื่อถือในการเจรจาลดลง และผลที่เกิดขึ้นยังทำให้เกิดความหวาดระแวงในทางฝ่ายรัฐบาล เพราะในระหว่างที่การเจรจาดำเนินอยู่นั้น กลับเกิดปฏิบัติการทางทหารอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจจะส่งผลให้ในที่สุดแล้ว การเจรจาที่เกิดขึ้นอาจจะล้มลงได้

นอกจากนี้ยังอาจจะพบว่า มีบางกลุ่มก่อความไม่สงบอาจจะใช้เวทีของการเจรจาเพื่อการเปลี่ยนสถานภาพทางการเมืองของตน ในการแสวงหาประโยชน์ตอบแทน โดยอาจจะมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับการเจรจาที่เกิดขึ้น ซึ่งหลายครั้งพบว่า ฝ่ายรัฐบาลอาจจะให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจแก่ผู้ร่วมเจรจาอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นจึงอาจจะไม่ใช่เรื่องแปลกที่อาจจะพบว่า มีผู้เข้าร่วมการเจรจาบางส่วนที่เข้าร่วมด้วยความคาดหวังว่าจะได้รับผลตอบแทนบางประการ แต่บางทีก็อาจจะต้องระมัดระวังว่า อาจจะมีบางส่วนยังคงใช้องค์กรที่เดินแนวทางแบบสายกลาง เป็น “เวทีเปิด” เพื่อการเจรจา แต่ขณะเดียวกันก็แสวงหาความสนับสนุนทางเศรษฐกิจจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และนำเอาผลตอบแทนดังกล่าวส่งให้แก่กลุ่มที่ยังดำเนินแนวทางการต่อสู้ด้วยความรุนแรงต่อไป

ประเด็นอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญเกี่ยวข้องกับประเทศที่สาม เพราะการเจรจามักจะเกิดขึ้นในประเทศที่สาม ดังนั้นความสำเร็จของการเจรจาจจำเป็นต้องอาศัย

ความร่วมมือของประเทศดังกล่าว เพื่อช่วยในการจัดเตรียมสถานที่ที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดบรรยากาศในการพูดคุย ดังเช่นกรณีของการเจรจาสันติภาพที่อาแจเซห์ได้อาศัยประเทศฟินแลนด์เป็น “พื้นที่กลาง” ของการพบเจรจาระหว่างผู้แทนของรัฐบาลอินโดนีเซียและผู้แทนของกลุ่มอาแจเซห์เสรี ในกรณีอื่นๆ ก็เช่นกัน ประเทศที่สามที่จะเป็นพื้นที่เป็นกลางมีความสำคัญที่จะช่วยให้การเจรจาไม่ถูกจำกัดอยู่กับพื้นที่ที่เป็นปัญหา

อีกทั้งอาจจะต้องระมัดระวังถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประเทศเพื่อนบ้านด้วย เพราะสถานการณ์การก่อความไม่สงบที่เกิดขึ้น โดยทั่วไปนั้นจำเป็นต้องมีพื้นที่ที่เป็น “หลังพิง” ซึ่งถ้าประเทศซึ่งถูกใช้เป็นฐานที่มั่นมีความตั้งใจที่จะช่วยเหลือประเทศเป้าหมายให้เกิดสถานการณ์ที่ความรุนแรงลดลงแล้ว แรงกดดันดังกล่าวก็จะมีส่วนช่วยอย่างมากที่จะเป็นปัจจัยให้เกิดการเจรจาขึ้น แต่ถ้าแรงสนับสนุนจากประเทศเพื่อนบ้านยังคงมีอยู่มาก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความช่วยเหลือในการเป็นฐานที่มั่นข้ามชายแดนยังคงดำเนินต่อไปแล้ว การก่อความไม่สงบก็น่าจะดำเนินต่อไปได้เช่นกัน การยุติสงครามของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเป็นตัวอย่างที่ดีในกรณีนี้ เพราะ พคท. ได้รับผลอย่างมากจากการประกาศยุติการให้ความช่วยเหลือของรัฐบาลจีน ประกอบกับการมีแนวทางที่แตกต่างกันระหว่างพรรคไทยกับพรรคลาวและพรรคเวียตนาม ทำให้หลังพิงที่ พคท. เคยใช้ต้องยุติลงไปโดยปริยาย จนกลายเป็นอุปสรรคอย่างสำคัญต่อความอยู่รอดของ พคท. ในที่สุดท้าย

ดังนั้นการทำลายหลังพิงของกลุ่มก่อความไม่สงบในประเทศเพื่อนบ้านไม่ว่าจะเป็นในอดีตหรือในปัจจุบันก็ตาม เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะมีผลโดยตรงอย่างมากต่อการดำรงอยู่ของกองกำลังติดอาวุธที่อยู่ในดินแดนของอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งหากรัฐบาลประเทศข้างเคียงที่เป็นฐานที่มั่นดังกล่าวมีความจริงจังในการช่วยแก้ปัญหาแล้ว หลังพิงเช่นนี้คงถูกทำลายลงไม่ยากนัก ซึ่งไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีปัญหาเช่นนี้ดำรงอยู่พอสมควร ทั้งทางใต้และทางตะวันออกในอดีต

อย่างไรก็ตามเราอาจจะต้องยอมรับว่า ทุกการเจรจาจะต้องพบกับปัญหาของผู้ที่ต้องการให้การเจรจาล้มลง ซึ่งผู้ที่มีแนวคิดเช่นนี้อาจจะอยู่ทั้งกับฝ่ายรัฐบาลหรือกับฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบก็ได้ ดังนั้นจึงอาจจะต้องทำใจยอมรับว่า เมื่อการเจรจาเริ่มขึ้นแล้ว การเจรจาดังกล่าวก็อาจถอยกลับสู่ที่เดิมได้ตลอด

เวลา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ทุกขั้นตอนของการเจรจา “ความเสี่ยง” เกิดขึ้นได้เสมอ ดังนั้นกระบวนการนี้จะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง และจะต้องสร้างให้เกิดความเข้าใจแก่ทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการนี้ต้องการการสร้างใจความเข้าใจแก่ภาคสังคม เพราะหากเกิดการเจรจาบนพื้นฐานที่ขาดความสนับสนุนหรือขาดความเข้าใจแล้ว ก็อาจกลายเป็นอุปสรรคใหญ่ได้เช่นกัน

เรื่องราวเหล่านี้บอกแก่เราอย่างมีนัยสำคัญว่า ต้องคิดถึงเรื่องของการเจรจาด้วยความละเอียด และด้วยความระมัดระวัง จะคิดแต่เพียงด้วยอาการ “ฝันกลางวัน” อย่างเดียวคงไม่ได้ !

❖ เขตปกครองตนเอง ❖

“สงครามคือการต่อเนื่องของการเมืองด้วยวิธีการพิเศษ เมื่อการเมืองคลี่คลายถึงขั้นที่แน่นอนขั้นหนึ่ง ไม่สามารถจะรุดหน้าต่อไปเช่นเดิมได้อีกแล้ว ก็ระเบิดเป็นสงครามขึ้น เพื่อขจัดอุปสรรคบนเส้นทางการเมืองให้หมดไป... เมื่ออุปสรรคถูกขจัดไป จุดมุ่งหมายทางการเมืองบรรลุผลแล้ว สงครามก็ยุติ ถ้าอุปสรรคยังขจัดไม่หมดสิ้น สงครามก็ยังคงต้องดำเนินต่อไป”

ประธานเหมาเจ๋อตง

พฤษภาคม 1938

หลังการเปิด “โต๊ะเจรจา” ระหว่างผู้แทนของรัฐบาลไทยกับตัวแทนของกลุ่มบีอาร์เอ็น-โคออดิเนต (BRN-Coordinate) โดยมีผู้แทนของรัฐบาลมาเลเซียหนึ่งเป็นประธานในการประชุมที่กรุงกัวลาลัมเปอร์เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 แล้ว ก็เริ่มมีการกล่าวถึงการจัดตั้งเขตปกครองตนเองขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้น และขณะเดียวกันนายนาจิบ ราซัค นายกรัฐมนตรีมาเลเซียก็ออกมาเสนอความคิดว่า ชาวมุสลิมในไทย พิลิปปินส์ และเมียนมาร์ ควรจะยกเลิกความคิดในการจัดตั้งรัฐอิสระ และยอมรับการอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐเดิม แต่ขณะเดียวกันก็สนับสนุนให้มีการจัดตั้งเขตปกครองตนเองของชาวมุสลิมขึ้นในประเทศเหล่านี้

หลังจากการนำเสนอของนายกรัฐมนตรีมาเลเซียในเรื่องของการจัดตั้ง

เขตปกครองตนเองแล้ว ก็มีท่าทีว่าผู้แทนของรัฐบาลไทยจะตอบรับกับแนวทางดังกล่าว หรือในอีกด้านหนึ่งก็มีเสียงพูดกันมากขึ้นว่า หากการเจรจาสันติภาพสิ้นสุดลงได้จริง ก็อาจจะมีการจัดตั้งเขตปกครองตนเองขึ้นในพื้นที่สามจังหวัด และหวังว่าข้อเสนอของเขตปกครองเช่นนี้จะได้รับการตอบรับจนทำให้กลุ่มก่อความไม่สงบยอมที่จะยุติการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่

ประเด็นเช่นนี้น่าสนใจอย่างมาก เพราะถ้ารัฐบาลไทยตัดสินใจว่าในที่สุดของการเจรจานั้น รัฐบาลจะยอมให้มีการจัดตั้งเขตปกครองตนเองขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และแนวคิดนี้ในสถานการณ์ปัจจุบันจะเกิดจากแรงผลักดันของรัฐบาลมาเลเซีย มากกว่าจะเกิดจากกระบวนการคิดทางยุทธศาสตร์ของรัฐบาลไทย

ในทางยุทธศาสตร์ ถ้ารัฐบาลไทยยอมรับการจัดตั้งเขตปกครองตนเองเป็นแนวทางแก้ปัญหาความรุนแรงแล้ว ก็แทบไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้รัฐบาลมาเลเซียเข้ามาเป็น “ผู้ชี้หน้า” ในทางความคิดแต่อย่างใด เพราะหากสำรวจการผลักดันความคิดในเรื่องนี้ อาจจะต้องยอมรับว่าประเด็นดังกล่าวไม่ใช่เรื่องใหม่แต่อย่างใด และหากไม่จำเป็นต้องย้อนเวลากลับสู่การต่อสู้ของขบวนการทางการเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอดีต ที่ก็มีเสียงเรียกร้องให้มีการจัดรูปแบบการปกครองตนเองเกิดขึ้นมาเป็นระยะ อีกทั้งความพยายามของรัฐบาลในการจัดการกับความรุนแรงหลังจากเหตุการณ์การปล้นปืนในคืนวันที่ 4 มกราคม 2547 นั้น ก็มีความพยายามในการเสนอให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเขตปกครองตนเองเกิดขึ้นมาโดยตลอดเช่นกัน ยิ่งในวงวิชาการแล้ว อาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา มีการพูดคุยและประชุมในประเด็นดังกล่าวอยู่หลายครั้ง แต่ก็ดูจะเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยจะได้รับการถูกผลักดันอย่างจริงจังเท่าใดนัก แนวคิดนี้จึงดูจะปรากฏอยู่ในเวทีสัมมนามากกว่าจะอยู่ในเวทีสาธารณะ

ถ้าเรายังจำกันได้ ผู้นำไทยยุคปัจจุบันที่พยายามนำเสนอแนวคิดของเขตปกครองตนเองมาโดยตลอดก็คือ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ข้อเสนอทางความคิดเรื่อง “นครรัฐปัตตานี” หรือในเชิงภาพลักษณ์ทางภาษาก็คือ “ดอกไม้หลากสี” ที่ปัตตานี ซึ่งตอนที่ พล.อ. ชวลิต นำเสนอนั้น ดูเหมือนเขาจะได้รับ “ก๊อนอิฐ” มากกว่า “ดอกไม้”... พล.อ. ชวลิต ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจากกรณีนี้ จนทำให้แนวคิด “ดอกไม้หลากสี” จมหายไปกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคใต้ แล้วเรื่องราวของ “นครรัฐปัตตานี” ก็กลายเป็นคลื่นกระทบ-

ฝั่ง...หายไป !

น่าเสียดายว่า การวิพากษ์วิจารณ์แนวคิด “ดอกไม้หลากสี” ที่ปัตตานีของ พล.อ. ชวลิต นั้น ไม่ได้มีการนำเสนอข้อโต้แย้งทางวิชาการว่า ประเทศไทยควรจะรับแนวคิดเรื่องเขตปกครองตนเองในสถานการณ์ปัจจุบันอย่างไรหรือไม่ ต้องเน้นถึงคำว่า “สถานการณ์ปัจจุบัน” เพราะการถกเถียงนี้ไม่ได้เกิดขึ้นในยุครัฐบาลสยามกับข้อเรียกร้องของผู้นำมุสลิมอย่างหะยี สุลหลงในอดีต แต่ต้องตระหนักว่า ในสถานการณ์ความรุนแรงปัจจุบันนั้น ประเทศไทยจะตอบสนองต่อแนวคิดเช่นนี้อย่างไร ซึ่งก็ไม่มีคำตอบที่ชัดเจนว่า นับจากเหตุรุนแรงในปี 2547 เป็นต้นมานั้น “วงใน” ของรัฐบาลกรุงเทพฯ ทุกรัฐบาลเคยถกแถลงประเด็นเช่นนี้อย่างจริงจังสักน้อยเพียงใด หรือจะใช้วิธีที่รัฐบาลและวงราชการไทยคุ้นเคยก็คือ “ซุกใต้พรม” ก่อน จนกว่าเรื่องนี้จะปะทุเป็นปัญหาขึ้น

จนกระทั่งเกิดการเลือกตั้งขึ้นในเดือนกรกฎาคม 2554 พรรคเพื่อไทย ได้มีการนำเสนอเรื่องเขตปกครองตนเองเป็นนโยบายของพรรคในการแก้ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่แม้พรรคเพื่อไทยจะไม่ได้ผู้แทนจากจังหวัดดังกล่าวเลย แต่พรรคเพื่อไทยก็ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด และนำไปสู่การเป็นรัฐบาลในเวลาต่อมา ซึ่งก็น่าเสียดายอีกครั้งหนึ่งที่แม้พรรคได้เป็นรัฐบาลแต่ก็มิได้หยิบเอานโยบายดังกล่าวขึ้นมาพิจารณาอย่างจริงจังเท่าใด หากกลับเสนอว่า เมื่อพรรคไม่ได้ผู้แทนฯ จากพื้นที่ดังกล่าว จึงเสมือนกับนโยบายของเขตปกครองตนเองตกไปโดยปริยาย และก็ไม่มีกรกล่าวถึงนโยบายเช่นนี้อีกเลย

น่าคิดว่าเมื่อพรรคเพื่อไทยเป็นรัฐบาลและหยิบเอาเรื่องนี้มาเป็นประเด็น โดยเปิดเวทีและผลักดันให้มีการศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจัง และเมื่อมีความพร้อมทางความคิดแล้ว ก็สามารถนำเอาเรื่องนี้มาเป็นการเปิดประเด็นทางการเมือง ซึ่งอาจจะเป็นเสมือนกับเปิด “การรุกรูททางการเมือง” ด้วยการที่รัฐบาลไทยนำเสนอแนวคิดที่อาจจะตอบสนองต่อความต้องการทางการเมืองของผู้นำและผู้คนในพื้นที่ และหวังว่าการตอบสนองเช่นนี้จะ เป็นเครื่องมือเพื่อลดทอนความรุนแรงจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ อีกทั้งยังทำให้เกิดภาพลักษณ์เชิงบวกว่า รัฐบาลกรุงเทพฯ พร้อมที่จะเปิดพื้นที่ทางการเมืองใหม่เพื่อที่จะนำไปสู่การจัดตั้งเขตปกครองตนเอง และขณะเดียวกันก็ต้องหาหลักประกันสำหรับพี่น้องชาวพุทธทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ ความมั่นคง และสังคมให้สามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างปกติในเขตปกครองใหม่นี้

แต่ในที่สุดด้วยเงื่อนไขทางการเมืองในระดับสูงบางประการ ประกอบกับข้อจำกัดที่มองว่ารัฐไทยเป็น “รัฐเดี่ยว” ในรัฐธรรมนูญ การจะนำเสนอถึงเขตปกครองตนเองในเชิงนโยบายอาจจะกลายเป็นความผิดในรัฐธรรมนูญได้ไม่ยากนัก อีกทั้งรัฐบาลเพื่อไทยที่รับตำแหน่งหลังจากการเลือกตั้ง 2554 ดูจะมีทิศทางหลักด้วยการประคับประคองตัวเองในนโยบายความมั่นคง มากกว่าจะมีความคิดริเริ่มอะไรใหม่ เพราะด้านหนึ่งเกรงว่าข้อเสนอเชิงนโยบายเช่นนี้อาจจะถูกต่อต้านจากฝ่ายอนุรักษ์นิยม และอีกด้านหนึ่งก็เกรงว่านโยบายความมั่นคงใหม่เช่น ข้อเสนอเรื่องเขตปกครองตนเองในภาคใต้มีความละเอียดอ่อนและอาจจะกลายเป็น “ชนวนการเมือง” ที่ทำให้รัฐบาลต้องเผชิญกับวิกฤตได้ไม่ยากนัก ดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นจึงไม่แตกต่างจากแนวคิดเรื่อง “ดอกไม้หลากสี” ของ พล.อ.ชวลิต ก็คือ ในที่สุดเรื่องเชิงนโยบายเช่นนี้ก็จางหายไป ไม่ได้มีการหยิบยกขึ้นมาเพื่อใช้เป็นนโยบายของรัฐบาลในการขับเคลื่อน เพื่อหวังว่าจะเป็นการเปิดการรุกทางการเมืองแต่อย่างใด

ในอีกด้านหนึ่ง แม้จะมีการถกแถลงในหลายเวที และถือเป็นข้อเสนอในระดับเบื้องต้นก็คือ เป็นไปได้หรือไม่ที่จะมีการนำเอาตัวแบบของการเลือกตั้งผู้บริหารเมืองโดยตรงเช่นตัวแบบของการเลือกตั้งผู้ว่ากรุงเทพมหานคร หรือการเลือกผู้บริหารเมืองพัทยา มาใช้ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ก็ยังเป็นเช่นเดียวกับข้อเสนออื่นๆ แม้จะมีการถกแถลงถึงแนวทางเหล่านี้ แต่ก็ไม่ได้มีความชัดเจนว่ารัฐบาลกรุงเทพฯ จะตัดสินใจสุดท้ายอย่างไร เพราะประเด็นนี้มีความละเอียดอ่อนอยู่ในตัวเองพอสมควร

เมื่อข้อเสนอทางความคิดต่างๆ เหล่านี้ไม่มีความก้าวหน้า ข้อถกแถลงจึงมักวนเวียนอยู่กับเรื่องของการกระจายอำนาจในบริบทของการปกครองท้องถิ่น หรืออีกนัยหนึ่งก็วนอยู่กับเรื่องขององค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และก็ดูจะไม่ได้ไปไกลเกินกว่านั้น ขณะเดียวกันก็ไม่ได้มีความชัดเจนว่า รัฐบาลกรุงเทพฯ จะสร้างแนวคิดใหม่ในฐานะของจุดขายเชิงนโยบายทางการเมืองในเรื่องของรูปแบบการปกครองอย่างไรหรือไม่ ซึ่งก็กลายเป็นการตอกย้ำถึงความชัดเจนในอีกแบบหนึ่งว่า เมื่อไม่มีคำตอบใหม่ก็เท่ากับทุกอย่างต้องดำเนินไปในกรอบเก่า และใช้องค์กรเดิมที่มีอยู่แล้วขับเคลื่อนนโยบายตามปกติ

แต่เมื่อมีข้อเสนอจากนายกรัฐมนตรียามาเลเซียเกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่ง

อาจเปรียบเทียบได้กับผลงานที่ดูจะถูกถือว่่าเป็น “ความสำเร็จ” ขึ้นสำคัญในฐานะของการเป็นคนกลางที่ทำให้เกิดเขตปกครองตนเองขึ้นในมินดาเนาภาคใต้ของฟิลิปปินส์ ผลงานของมาเลเซียดังกล่าวได้กลายเป็น “ตัวแบบ” ที่รัฐบาลมาเลเซียมกำลังเสนอขายให้แก่รัฐบาลไทย และขณะเดียวกันก็เป็น “ความท้าทาย” อย่างมากกับรัฐบาลกรุงเทพฯ ว่าจะตัดสินใจในประเด็นเช่นนี้อย่างไร เพราะการเสนอของมาเลเซียเท่ากับเป็นเสมือนกับการ “เปิดการรุกทางการเมือง” กับรัฐบาลไทย ซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า ประเด็นนี้เป็นเรื่องที่ถูกชุกไว้ได้พรมความมั่นคงไทยมาโดยตลอด ผู้นำไทยไม่ว่าจะมาจากกลุ่มใดพรรคใด จะพยายามคงสภาพและรูปแบบการปกครองเก่าไว้ให้นานที่สุด มากกว่าที่จะคิดถึงรูปแบบใหม่หรือการแสวงหาคำตอบใหม่

ข้อเสนอในการจัดตั้งเขตปกครองตนเองในภาคใต้ไทยของมาเลเซียทำให้รัฐบาลดูจะกลายเป็น “เด็กอ่อนหัด” ในการบริหารจัดการความมั่นคงของตนเองเป็นอย่างยิ่ง หรือไม่ก็เป็น “เด็กน้อย” ที่ดูจะไม่ประสีประสาในทางยุทธศาสตร์อย่างยิ่ง จนถึงกับต้องให้รัฐบาลมาเลเซียมาชี้แนะ และในขณะเดียวกันมาเลเซียก็ทำตัวเป็นฐานที่มั่นสำคัญให้แก่ขบวนการก่อความไม่สงบในภาคใต้ไทยมาโดยตลอด... ไม่น่าเชื่อ สยามในศตวรรษที่ 21 อ่อนหัดในทางยุทธศาสตร์ได้ถึงเพียงนี้ ทั้งที่ในการยุติสงครามภายในระหว่างรัฐบาลมาเลเซียกับพรรคคอมมิวนิสต์มลายานั้นดำเนินการโดยฝ่ายไทย โดยเฉพาะปัจจัยของความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทหารอย่าง พล.อ.ชวลิต กับผู้นำคอมมิวนิสต์อย่างจินเปง... ทำให้วันนี้อดคิดถึงความสำเร็จของวันวานเช่นนั้นไม่ได้ !

ในขณะเดียวกัน การเจรจาที่เกิดขึ้นก็ดูจะมีแนวโน้มไปในทิศทางของการจัดตั้งเขตปกครองตนเอง ซึ่งถ้าคำตอบสุดท้ายของการเจรจาเป็นไปในทิศทางเช่นนั้นแล้ว ทำไมรัฐบาลไทยไม่เชิงเป็น “ผู้ริเริ่มทางยุทธศาสตร์” ด้วยการเสนอประเด็นเช่นนี้ไปก่อน หรือกล่าวอีกด้านหนึ่งก็คือ รัฐบาลกรุงเทพฯ ควร “ชิงการนำ” ด้วยการผลักดันข้อเสนอดังกล่าวออกไปในเวทีสาธารณะ ไม่ใช่ปล่อยให้การเจรจาที่เกิดขึ้นอยู่ภายใต้การควบคุมทิศทางจากมาเลเซีย จนการเจรจาที่เกิดขึ้น ฝ่ายไทยตกอยู่ในฐานะของการเป็น “ฝ่ายรับ” ไปเรื่อยๆ จนถึงวันนี้ก็มองไม่เห็นว่่า รัฐบาลกรุงเทพฯ จะเปิดเกมรุกบนโต๊ะเจรจาได้อย่างไร หรือยิ่งเป็นเกมรุกในโลกไซเบอร์ก็ยิ่งมองไม่เห็น ทั้งที่การรุกทางการเมืองของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบกำลังอาศัยแนวรบในสื่อสังคมเป็นการเปิดเกมอย่างได้ผล

คู่ขนานกับโต๊ะเจรจาที่มาเลเซียก็คือ สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ดูจะทวีมากขึ้น สภาพเช่นนี้กำลังบอกแก่เราว่า สถานะของรัฐบาลกรุงเทพฯ ไม่ใช่ตกอยู่ในสภาพของการเป็น “ฝ่ายรับ” อย่างธรรมดาๆ เสียแล้ว ความน่ากังวลคือ รัฐบาลกำลังเป็น “ฝ่ายรับทางยุทธศาสตร์” ซึ่งแน่นอนว่าการต้องตั้งรับทางยุทธศาสตร์ไปเรื่องนั้น ย่อมจะมีนัยอย่างสำคัญต่อความเป็นไปในอนาคตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

แต่ไม่ว่าสถานะทั้งทางการเมืองและภูมิศาสตร์ของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในวันข้างหน้าจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะต้องคิดคำนึงเสมอก็คือ รัฐบาลจะทำอะไรกับชีวิตของผู้คนที่นั่นในอนาคตของความเปลี่ยนแปลงก็ได้แต่หวังว่าเรื่องนี้จะไม่ซ้ารอยประวัติศาสตร์แห่งการถอนตัวอันเจ็บปวดของฝรั่งเศสจากอัลจีเรียเท่านั้นเอง !

❖ ข้อคิดจากอินโดนีเซียถึงไทย ❖

“เมื่อใดก็ตามที่เรารู้คำตอบ
พวกเขา ก็จะเปลี่ยนคำถาม”

นักเขียนนิรนาม

กล่าวนำ

หลังจากการเปิดทิศทางใหม่ของรัฐบาลนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร ด้วยการเปิดการลงนามระหว่างเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ในฐานะตัวแทนของรัฐบาลไทย กับนายฮัสซัน ตอยิบ ในฐานะตัวแทนของกลุ่มบีอาร์เอ็น-โคออร์ดิเนต (BRN-C) เพื่อเริ่มต้น “กระบวนการสันติภาพ” ระหว่างรัฐบาลไทยกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีรัฐบาลมาเลเซียทำหน้าที่เป็น “คนกลาง” (หรือในฐานะ “facilitator”) เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ที่ผ่านมา

ดังนั้นหลังจากการลงนามดังกล่าวเกิดขึ้นก็มีคำถามสำคัญประการหนึ่งตามมาก็คือ ถ้าสงครามนี้จะยุติลงได้จริง อนาคตของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จะเป็นอย่างไร... ถ้าเราลองคิดในแบบของจินตนาการด้วยการสร้าง “ตัวแบบจำลอง” แล้ว เราอาจจะเห็นภาคใต้ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งในที่สุดแล้ว เราอาจจะยังตอบจริงๆ ไม่ได้ว่า ในท้ายที่สุด อนาคตของพื้นที่ดังกล่าวจะอยู่ในแบบใด

แต่อย่างน้อยตัวแบบจากการยุติปัญหาด้วยกระบวนการเจรจาในประเทศต่างๆ ก็อาจจะให้ข้อคิดแก่พวกเราในสังคมไทยได้ไม่มากนักน้อย อย่างไรก็ตามตัวแบบที่จะทดลองนำเสนอนี้ อาจจะไม่ได้ไปสู่รายละเอียดของเหตุการณ์ดังกล่าวโดยตรง แต่จะนำเสนอในรูปแบบของตัวแบบเป็นสำคัญ

ดังนั้น ถ้าเราลองจินตนาการ เราอาจจะทดลองพิจารณาถึง 2 ตัวแบบจำลองสำหรับภาคใต้ไทยได้ดังต่อไปนี้

ตัวแบบที่ 1 : ตีมอร์ตะวันออก

ติมอร์ตะวันออกดูจะเป็นตัวแบบในอุดมคติของบรรดานักเรียกร้องเอกราชทั้งหลาย เพราะเป็นตัวแบบที่บ่งบอกถึงความสำเร็จในการแยกตัวออกจากการปกครองของรัฐเดิม และนำไปสู่การจัดตั้ง “รัฐเอกราชใหม่” ที่เป็นของชนพื้นเมือง

เรื่องราวทั้งหมดเริ่มต้นจากจุดประกายของสงครามเรียกร้องเอกราชในเดือนสิงหาคม 2518 โดยกลุ่ม “เฟรติลิน” (Fretilin) ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองปีกซ้ายในการเรียกร้องเอกราชได้รับชัยชนะในการต่อสู้กับกลุ่มอนุรักษนิยมที่ยังต้องการคงอยู่กับรัฐอินโดนีเซียต่อไป แต่ด้วยจากผลของชัยชนะดังกล่าวซึ่งยังอยู่ในบริบทของยุคสงครามเย็น รัฐบาลอินโดนีเซียจึงกลัวทั้งในเรื่องของการขยายตัวของฝ่ายซ้าย และการต้องสูญเสียติมอร์ตะวันออกให้แก่กลุ่มเรียกร้องเอกราช รัฐบาลจากรัฐบาลจึงใช้วิธีการในทางลับสนับสนุนกำลังพลอาสาสมัครให้รุกเข้าไปในติมอร์ตะวันออกในเดือนกันยายนของปีดังกล่าว สถานการณ์เช่นนี้ทำให้กลุ่มเฟรติลินตัดสินใจประกาศเอกราชในวันที่ 28 พฤศจิกายน 2518 แต่พอล่วงเข้าเดือนธันวาคม รัฐบาลอินโดนีเซียก็ใช้กำลังส่งทางอากาศบุกเข้ายึดเมืองดิลี ซึ่งเป็นเมืองหลวงของติมอร์

แม้สหประชาชาติจะประณามการกระทำดังกล่าวและเรียกร้องให้รัฐบาลอินโดนีเซียถอนกำลังออกจากติมอร์ แต่ก็ดูจะเห็นที่รับรู้กันในทางปิดว่า การส่งกำลังเข้ายึดติมอร์นั้น ได้รับความสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย ซึ่งอาจจะมาจากปัญหาความกลัวต่อการขยายตัวของกลุ่มการเมืองฝ่ายซ้ายในติมอร์ และในเดือนกรกฎาคม 2519 รัฐบาลอินโดนีเซียก็ประกาศผนวกติมอร์ตะวันออกเข้าเป็นจังหวัดที่ 27 ของประเทศ... แล้วสงครามก่อความไม่สงบของขบวนการเรียกร้องเอกราชก็ดำเนินต่อไปจากฐานที่มั่นในป่าเขา

สงครามต่อต้านการก่อความไม่สงบของรัฐบาลจากรัฐบาลดำเนินไปอย่าง

รุนแรง ซึ่งส่งผลให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในวงกว้าง พร้อมๆ กับการขยายตัวของความอดอยากในหมู่ประชาชน มีตัวเลขประมาณการว่าผู้คนล้มตายจากความอดอยากเป็นจำนวนถึง 100,000 คน จากตัวเลขของประชากรทั้งหมด 650,000 คน หรือกล่าวได้ว่าคนตายจากความหิวโหยเป็นจำนวนประมาณ 1 ใน 6 ของจำนวนประชากรติมอร์ตะวันออก

แต่เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในภูมิภาคในปี 2540 รัฐบาลอินโดนีเซียซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหาดังกล่าว จึงไม่อาจทนต่อแรงกดดันของประชาคมระหว่างประเทศที่จะต้องเปิดให้มีการลงประชามติของประชาชนติมอร์ ที่จะต้องตัดสินใจว่าจะอยู่กับอินโดนีเซียต่อไป หรือจะแยกตัวออกเป็นประเทศเอกราชใหม่

ผลของคำตอบที่ชัดเจนก็คือ การตัดสินใจแยกออกเพื่อจัดตั้งประเทศใหม่ ความสำเร็จของกรณีนี้เห็นได้ชัดว่า รัฐมหาอำนาจและองค์การระหว่างประเทศมีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุนต่อการเรียกร้องเอกราชของชาวติมอร์ และเห็นได้ชัดอีกว่า ในช่วงหนึ่งผลประโยชน์ของรัฐมหาอำนาจจะสนับสนุนรัฐบาลอินโดนีเซียในติมอร์ แต่เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปในยุคหลังสงครามเย็น ความกลัวเรื่องคอมมิวนิสต์ลดลง พวกเขา ก็พร้อมจะหันไปสนับสนุนขบวนการเรียกร้องเอกราช ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองปีกซ้ายได้ไม่ยากนัก ประกอบกับปฏิบัติการทางทหารของกองทัพอินโดนีเซียในติมอร์ ก็กลายเป็นผลลบต่อสถานะของรัฐบาลจากรัฐตัวเอง เพราะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง จนยากที่รัฐบาลอินโดนีเซียจะแสวงหาความสนับสนุนจากเวทีระหว่างประเทศต่อการดำรงอำนาจของตนไว้ในติมอร์ต่อไป

ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องน่าประหลาดใจเท่าใดนักที่หลังจากการได้รับเอกราชของติมอร์ตะวันออกแล้ว บรรดานักเรียกร้องเอกราชที่ต้องการจัดตั้งประเทศของตนเองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีความหวังอย่างมากว่า พวกเขาจะมีโอกาสจัดตั้งประเทศใหม่ขึ้นอีกในภูมิภาค และอย่างน้อยการต่อสู้ของชาวติมอร์ตะวันออกก็เป็นตัวอย่างของความสำเร็จที่แม้รัฐบาลทหารของประธานาธิบดีซูฮาร์โตที่มีความเข้มแข็งและดำรงอยู่ในอำนาจอย่างยาวนานในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ยังต้องพ่ายแพ้ และในท้ายที่สุดก็ยอมปล่อยให้ติมอร์ตะวันออกกลายเป็นประเทศใหม่

เอกราชของติมอร์ตะวันออกจึงกลายเป็นประกายความหวังไม่ว่าจะกับ

ขบวนการเรียกร้องเอกราชในอาจะห์ของอินโดนีเซีย ในมินดาเนาภาคใต้ของฟิลิปปินส์ หรือแม้กระทั่งในกรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเองก็คงไม่ผิดอะไรนัก

ตัวแบบที่ 2 : อาจะห์

ถ้าเปรียบเทียบกับรัฐบาลอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว รัฐบาลอินโดนีเซียอาจจะโชคร้ายที่ต้องเผชิญกับขบวนการเรียกร้องเอกราชที่มีความเข้มแข็ง ไม่ว่าจะเป็นในกรณีของติมอร์ตะวันออก หรือในกรณีของอาจะห์ก็ตาม ซึ่งว่าที่จริงก็มีขบวนการอื่นๆ อีกด้วย แต่หากพิจารณาเฉพาะในส่วนของอาจะห์ก็จะพบว่า “ขบวนการอาจะห์เสรี” หรือที่รู้จักกันในชื่อทั่วไปว่า “GAM” (Gerakkan Aceh Merdeka) เป็นหนึ่งขบวนการติดอาวุธที่ดำเนินการเรียกร้องเอกราชด้วยมาตรการที่เข้มแข็งมาโดยตลอด และถือกันว่าเป็นขบวนการก่อความไม่สงบที่มีความเข้มแข็งในทางการทหารในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคหลังสงครามคอมมิวนิสต์ในภูมิภาค

แต่ด้านหนึ่งผลสะท้อนจากความเปลี่ยนแปลงของการเมืองอินโดนีเซียที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นหลังจากการล่มสลายของ “ระบอบทหาร” ซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลอย่างมากให้เกิดการเริ่มต้นของระยะเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย ที่ซึ่งในด้านหนึ่งก็ก่อให้เกิดการยอมที่จะให้มีการลงประชามติในกรณีของติมอร์ตะวันออก และก็ทำให้หลายคนเกิดความหวังว่าการเมืองใหม่ของอินโดนีเซียจะเป็นปัจจัยที่นำสันติภาพมาสู่อาจะห์ด้วย สภาพเช่นนี้จึงเป็นความหวังสำหรับหลายๆ คนที่ต้องการเห็นการกำเนิดของ “กระบวนการสันติภาพ” ในอาจะห์

ในภาพเบื้องหลังของกระบวนการสันติภาพในอาจะห์นั้น เราอาจจะต้องให้เครดิตแก่หลายๆ บุคคล โดยเฉพาะสำหรับด้านรัฐบาลอินโดนีเซีย คงจะต้องยกย่องประธานาธิบดีซูซีโล บัมบัง ยูโตโยโน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนผลักดันอย่างสำคัญให้เกิดการริเริ่มพูดคุยเพื่อการสร้างสันติภาพในอาจะห์ เขาไม่เพียงแค่นี้เป็นตัวแทนทหาร “สายพิราบ” ในกองทัพอินโดนีเซียเท่านั้น หากแต่เขายังเป็นตัวแทนของการเมือง “ปีกพิราบ” ที่ต้องการแสวงหาหนทางของการยุติสงครามด้วยการเจรจา และในกรณีเช่นนี้เขาไม่เพียงแค่นี้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งประธานาธิบดี หากแต่เขายังได้รับเลือกตั้งด้วยการชนะขาดในอาจะห์อีกด้วย และในสายตาของโลกตะวันตก เขาเป็นตัวแทนของกระบวนการสร้าง

ประชาธิปไตยของอินโดนีเซีย

ประธานาธิบดียูโตโยโนอาจจะโชคดีในอีกส่วนหนึ่งที่เขาได้รองประธานาธิบดีซูฮป กัลลา เข้ามาเป็นผู้ร่วมงาน เพราะซูฮปเคยเป็น “คนกลาง” ในการเจรจาเพื่อสร้างสันติภาพในโบโซ ซึ่งเมื่อต้องเข้ามารับการฝึกงานในกรณีของอาเจห์ เขาก็มีความหวังว่าการเจรจาจะเป็นหนทางสำคัญของการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นได้จริงในอาเจห์ นอกจากนี้เขายังได้คนภายนอกอย่างยูฮา คริสเต็น-เซ็น ชาวฟินแลนด์ นักวิชาการด้านภาษาศาสตร์ที่มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องของภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และสังคมของอินโดนีเซีย เข้ามาร่วมเป็น “ผู้ประสานงาน” ของการติดต่อระหว่างรัฐบาลอินโดนีเซียกับขบวนการอาเจห์เสรีด้วย

นอกจากเงื่อนไขของสถานการณ์ทางการเมืองชุดใหม่ของอินโดนีเซียที่เปิดโอกาสให้กระบวนการสันติภาพขยับตัวได้มากขึ้นแล้ว สถานการณ์ทางสังคมอันเป็นผลจากการทำลายของพายุซินามิในช่วงปลายปี 2547 ก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญ เพราะทั้งรัฐบาลอินโดนีเซียและขบวนการอาเจห์เสรีต่างเห็นพ้องต้องกันว่าถึงเวลาที่จะต้องยุติการสู้รบกัน และหาหนทางที่จะช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับภัยพิบัติก่อน ประกอบกับเสียงเรียกร้องของประชาชนในพื้นที่ที่มีความสำคัญ พวกเขาจะเหนื่อยหน่ายกับสภาพของสงครามและการสู้รบที่มองไม่เห็นอนาคต... ประชาชนเริ่มเรียกร้องหาสันติภาพมากขึ้นเรื่อยๆ และเมื่อพวกเขาถูกซ้ำเติมด้วยคลื่นยักษ์ซินามิแล้ว ประชาชนก็ต้องการสันติภาพมากกว่าอย่างอื่นๆ โดยหวังว่าสันติภาพจะเป็นเงื่อนไขในการสร้างและพัฒนาอาเจห์ในยุคหลังซินามิ

ในที่สุดผู้แทนของรัฐบาลอินโดนีเซียและผู้แทนของขบวนการอาเจห์เสรีก็เดินทางสู่ฟินแลนด์ โดยมีประธานาธิบดีฟินแลนด์ มาร์ติ อะห์ติซารี เป็นผู้ให้การสนับสนุนหรือเป็น “คนกลาง” ของการพูดคุย นอกจากนี้เขายังเป็นผู้ที่มีทักษะในการเจรจา และเป็นที่ยอมรับกันว่า เขามีบทบาทอย่างมากในการไกล่เกลี่ยหลายๆ ข้อพิพาทในแอฟริกาและยุโรป ฉะนั้นเมื่อได้รับการติดต่อประธานาธิบดีฟินแลนด์จึงทำหน้าที่เป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” (หรือเป็น “facilitator”) ในการพูดคุยที่จะเกิดขึ้นในอนาคต... แน่่อนว่าการพูดคุยเกิดขึ้นครั้งแรกแล้วครั้งแล้ว จนในที่สุดขบวนการอาเจห์เสรีก็ประกาศถอนข้อเรียกร้องเรื่องเอกราช และรับข้อเสนอดำเนินเขตปกครองตนเองพิเศษในเดือนกรกฎาคม 2548 และต่อมาในเดือนสิงหาคมของปีเดียวกันนี้ รัฐบาลอินโดนีเซียและผู้แทน

ของขบวนการอาเจาะห์เสรีก็ลงนามในบันทึกความเข้าใจร่วมกัน (หรือ “เอ็มโอ-ยู”) ในการยุติความรุนแรงในอาเจาะห์

กรณีของอาเจาะห์ไม่ได้จบลงด้วยชัยชนะของขบวนการเรียกร้องเอกราชแบบติมอร์ตะวันออก แต่อาเจาะห์ได้รับการรับรองสถานะของการเป็นเขตปกครองตนเอง โดยได้มีการจัดแบ่งผลประโยชน์ใหม่ระหว่างรัฐบาลจากรัฐบาลกับรัฐบาลท้องถิ่นที่อาเจาะห์ และอาเจาะห์ยังคงดำรงอยู่ในฐานะส่วนหนึ่งของรัฐอินโดนีเซีย ในขณะที่ติมอร์กลายเป็นประเทศใหม่

บทเรียนจากอินโดนีเซีย

ทั้งกรณีของติมอร์และอาเจาะห์ล้วนเกิดขึ้นภายในรัฐของอินโดนีเซีย แต่ก็เกิดผลลัพธ์สุดท้ายแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง แม้เรื่องราวเหล่านี้อาจจะมียุทธศาสตร์ต่างๆ เป็นองค์ประกอบอีกมากมาย แต่อย่างน้อยทั้งสองกรณีจากอินโดนีเซียก็อาจจะเป็นข้อคิดและบทเรียนให้กับกระบวนการสันติภาพในไทยได้บ้าง เพราะไม่มีใครตอบได้ว่าในที่สุดแล้ว กระบวนการนี้ของไทยจะจบลงในรูปแบบใด ?

❖ ท้ายเล่ม ❖

“เปิดการต่อสู้ที่จำเป็นทุกอย่างที่ละชั้นๆ
เท่าที่สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก
ในทีนั้นและในเวลานั้นจะอำนวยให้”

ประธานเหมาเจ๋อตง

24 เมษายน พ.ศ. 2488

เมื่อประเทศต้องเผชิญกับปัญหาภัยคุกคามที่มีรูปลักษณะของการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ สิ่งที่จะต้องตระหนักและต้องการการทำความเข้าใจอย่างมากในเบื้องต้นก็คือ เงื่อนไขของการแพ้ชนะในสงคราม และหากเรายอมรับโดยสภาพการณ์ของการใช้กำลังว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยนั้น มีลักษณะเป็น “สงครามก่อความไม่สงบ” ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของ “สงครามภายใน” หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบเก่าแก่ชนิดหนึ่งของสงครามประเภทนี้ และที่สำคัญก็คือ สงครามภายในที่เป็นสงครามก่อความไม่สงบนั้น มีความเป็น “สงครามการเมือง” มากกว่าจะเป็น “สงครามการทหาร” ในลักษณะ

ของ “สงครามตามแบบ” เช่นที่นักการเมืองและนักการทหารโดยทั่วไปมีความ
คุ้นเคย

หากการต่อสู้เป็นไปในกรอบของความเป็นสงครามตามแบบแล้ว การ
แพ้ชนะถูกตัดสินได้ง่ายจากปัจจัยของความเหนือกว่าของ “อำนาจการยิง” ดัง-
นั้นจึงไม่แปลกอะไรนักที่เราจะมีคำกล่าวถึงสงครามในรูปแบบเช่นนี้ว่า “พระเจ้า
อยู่ข้างกองทัพที่มีกำลังเหนือกว่า” ซึ่งความเหนือกว่าเช่นนี้ก็คือ ความเหนือกว่า
ของพลังอำนาจทางทหารของประเทศ และความเหนือกว่าในบริบทนี้มีความ
เกี่ยวโยงอยู่กับปัจจัยของพลังอำนาจทางเศรษฐกิจ และขณะเดียวกันก็เกี่ยว-
พันโดยตรงกับพลังอำนาจทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เทคโนโลยีทหาร
สมรรถนะสูง

หากพิจารณาจากอดีตจะพบว่า สงครามในยุคอาณานิคมสะท้อนให้
เห็นอย่างชัดเจนถึงความเหนือกว่าของพลังอำนาจทางทหาร ที่กองทัพของเจ้า-
อาณานิคมมีอาวุธปืนไรเฟิลเป็นเครื่องมือหลักในการต่อสู้กับชนพื้นเมือง หรือใน
บางกรณีกองทัพอาณานิคมยังมีอาวุธปืนกลอีกด้วย อันทำให้ชนพื้นเมืองในแทบ
ทุกพื้นที่ทั่วโลกซึ่งมักจะมีอาวุธประเภทหอก ดาบ เป็นเครื่องมือหลักในการรบ
ต้องพ่ายแพ้ ประกอบกับความเหนือกว่าของพลังอำนาจทางเศรษฐกิจของเจ้า-
อาณานิคม ที่ทำให้พวกเขาสามารถดำรงสภาพการรบได้เป็นระยะเวลาาน โดย
ไม่ถูกทำลายจากเงื่อนไขแบบเก่าของ “สงครามป้อมค่ายประชิด” เมื่อกองทัพ
ของชนพื้นเมืองต้องรบภายใต้ความจำกัดของยุทธโธปกรณ์ (และอาจรวมถึงความ
อ่อนแอของระบบเศรษฐกิจแบบเก่า) แล้ว ก็แทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่กองทัพ
ของชนพื้นเมืองจะสามารถรับมือกับการรุกทางทหารของกองทัพเจ้าอาณานิคมได้

สงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 ก็สะท้อนภาพเดียวกันที่ชัยชนะเป็นของ
ฝ่ายที่มีอำนาจการยิงที่เหนือกว่า และความเหนือกว่าของพลังอำนาจทางทหาร
นั้น วางอยู่บนรากฐานของพลังอำนาจทางเศรษฐกิจ เพราะหากปราศจากฐานะ
ที่เข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจเช่นในแบบของสหรัฐอเมริกาในสงครามโลกครั้งที่
ที่ 2 หรือในแบบของอังกฤษในสงครามโลกครั้งที่ 1 แล้ว การดำเนินสงคราม
ตามแบบในลักษณะเบ็ดเสร็จย่อมเป็นไปได้ยาก และชัยชนะของเยอรมนีและ
ญี่ปุ่นในช่วงต้นของสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็อาจจะถูกเปลี่ยนเป็นชัยชนะได้ หาก
ระบบเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ไม่เข้มแข็งพอที่จะแบกรับภารกิจสงครามได้ในระยะ
ยาว และความเข้มแข็งถูกแปรเปลี่ยนให้เป็นพลังอำนาจทางทหารที่เป็นรูปธรรม

ได้แก่ การขยายตัวของอุตสาหกรรมทางทหาร ซึ่งนำไปสู่การผลิตยุทธโศปกรณ์ทดแทนต่อการสูญเสียได้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ญี่ปุ่นและเยอรมนีอยู่ในสภาพตรงกันข้าม ยิ่งช่วงปลายสงครามยิ่งเห็นชัดว่า เศรษฐกิจที่ถูกทำลายจากการโจมตีทางอากาศ ทำให้การผลิตทางทหารต้องหยุดชะงัก และนำไปสู่การสูญสิ้นของพลังทหารอย่างชัดเจนในเวลาต่อมา จนกลายเป็นการแพ้สงครามในที่สุดท้าย

ดังนั้นนักการทหารไทยไม่ควรคิดว่า การรบในภาคใต้เป็นสงครามอาณานิคม หรือเป็นแบบสงครามโลก ที่ความเหนือกว่าของอำนาจการยิงคือชัยชนะ... ชนะเพราะเรามีอำนาจของทหารที่เหนือกว่า ตามทฤษฎีของสงครามตามแบบ

ในสงครามภายในที่เป็นการก่อความไม่สงบนั้นแตกต่างโดยสิ้นเชิง อำนาจการยิงที่เหนือกว่าไม่มีความหมายอะไร เพราะเมื่อสงครามมีความเป็น “สงครามการเมือง” ความเหนือกว่าของพลังอำนาจทางทหารจึงไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดชัยชนะของสงครามแต่อย่างใด สงครามชนิดนี้ดำเนินไปโดยอาศัย “ความเหนือกว่าทางการเมือง” โดยมีประชาชนเป็นฐานหลักของการดำเนินการสงคราม

ตำราการทหารของนักคิดในสำนักที่เชื่อว่า สงครามชี้ขาดด้วยความเหนือกว่าทางการเมืองนั้น ไม่มีอะไรดีกว่าการอ้างถึง “สรรนิพนธ์การทหาร” ของเฮมา-เจ็ตตุง แม้หลายคนอาจจะคิดว่าสาระในตำราดังกล่าวเป็นเรื่องเก่า เพราะเป็นสถานการณ์ต่อสู้กับการบุกของกองทัพญี่ปุ่นและการรบกับกองทัพก๊กมินตั๋งของประธานาธิบดีเจียงไคเช็คในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่หากคิดว่าสาระหลักทางความคิดนั้นไม่มีบริบทของเวลาเป็นข้อจำกัด การพิจารณาถึงคำสอนในตำราการทหารของเฮมาที่ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยแห่งชัยชนะ จึงยังเป็นข้อคิดที่ดีให้แก่การทหารในสงครามก่อความไม่สงบของยุคปัจจุบัน

หัวใจการทำสงครามในทฤษฎีของเฮมาก็คือ “สงครามประชาชน” เขากล่าวกับแอนนา หลุยส์ สตรอง ผู้สื่อข่าวชาวอเมริกันในเดือนสิงหาคม 2489 ว่า “สิ่งที่ชี้ขาดแพ้ชนะในสงครามนั้นคือประชาชน หากเราอาวุธแบบใหม่อย่างสอง-อย่างไม้” คำสัมภาษณ์ครั้งนี้กลายเป็นหนึ่งใน “วรรคทอง” ของสงครามประชาชนในเวลาต่อมา ว่าที่จริงแล้วคำกล่าวเช่นนี้ก็คือ การตอกย้ำทฤษฎีของเขา ซึ่งหากย้อนกลับไปก่อนหน้านั้น เฮมาได้เคยกล่าวไว้แล้วในเดือนมกราคม 2477 ว่า “สงครามปฏิวัติ คือสงครามของมวลชน มีแต่ระดมมวลชนเท่านั้น จึงจะสามารถดำเนินสงครามได้”

ดังนั้นโดยนิยามในเบื้องต้น เมื่อเงื่อนไขการรบเป็นสงครามประชาชน การเอาชนะ “ความคิดและจิตใจ” ของประชาชนจึงเป็นหัวใจของชัยชนะ และการดำเนินการในประเด็นนี้จึงถูกกำหนดให้ต้องทำการช่วงชิงมวลชน โดยมีหลักการพื้นฐานว่า มวลชนอยู่กับฝ่ายใด ฝ่ายนั้นชนะสงคราม... สัจธรรมของทฤษฎีการสงครามนี้ได้ถูกพิสูจน์แล้วในหลายการสงคราม โดยเฉพาะในสงครามปฏิวัติที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในจีน คิวบา หรือเวียดนาม ล้วนแต่พิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสนับสนุนของมวลชนกับชัยชนะในสงคราม

ถ้าสงครามเป็นการช่วงชิงมวลชนแล้ว ก็เห็นได้ชัดเจนจากบทเรียนในการดำเนินการของกองทัพแดงในการเข้าหาชาวชนบทในสังคมจีน ทหารของกองทัพแดงถูกกำหนดแนวทางของการปฏิบัติตัวอย่างเข้มงวด กองทัพไม่อนุญาตให้ทหารกระทำการใดๆ ที่จะเป็นการล่วงละเมิดต่อชาวบ้าน เช่น หากต้องการสิ่งของจากชาวบ้านก็ต้องซื้อ ไม่ใช่การบังคับเอาเอง จากการกระทำเช่นนี้ทำให้กองทัพแดงของเหมา “ได้ใจ” ชาวชนอย่างมากมาย และในขณะเดียวกันก็ถือเป็นหลักการสำคัญว่า เดินทางหมู่บ้านใด ให้กองทัพเข้าไปช่วยเหลือชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น เป็นต้น

ความแตกต่างอย่างมากมายก็คือ กองทัพของก๊กมินตั๋งจะเป็นตรงกันข้ามเป็นที่กล่าวขานกันอย่างมากมายถึงความไร้วินัยของทหาร และขณะเดียวกันก็กลายเป็นกองทัพที่เข้าไปถล่มฉวยเอาประโยชน์จากชาวบ้านในชนบท ดังนั้นสิ่งที่พบบนสามารถเปรียบเทียบได้ก็คือ กองทัพแดงไปที่ไหน ก็ได้รับการต้อนรับที่นั่น... กองทัพก๊กมินตั๋งไปที่ไหน ก็ได้รับการรังเกียจที่นั่น ฉะนั้น ผลจากสภาพเช่นนี้จึงตอบได้ไม่ยากเลยว่า ประชาชนในชนบทจะยืนอยู่กับกองทัพฝ่ายใด

ในขณะเดียวกัน ความแตกต่างระหว่างกองทัพแดงกับกองทัพโดยทั่วไปก็คือ กองทัพในด้านหนึ่งมีสภาพเป็น “หน่วยโฆษณาการเมือง” ในตัวเอง เพราะเมื่อกองทัพถูกติดอาวุธด้วยความคิดทางการเมืองแล้ว ทหารทั้งหลายจึงไม่ใช่แค่เพียงนักรบเท่านั้น หากแต่พวกเขาถูกทำให้กลายเป็นนักเคลื่อนไหวทางการเมืองไปด้วย ดังนั้น เมื่อกองทัพแดงเข้าไปในพื้นที่ใดก็จะทำหน้าที่ปลุกกระดมทางการเมืองให้มวลชนเข้าร่วมการสงครามของพวกเขา และในขณะเดียวกันพวกเขาก็ทำงานโฆษณาการเมืองไปด้วย ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ทำให้กองทัพกลายเป็น “หน่วยทางการเมือง” ไปโดยปริยาย และผลจากการทำงานการเมือง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การเปิดพื้นที่ทางการเมืองด้วยการปลุกกระดมและโฆษณาอย่างต่อเนื่อง

เนื่องนั้น ทำให้มวลชนเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของโลกในการทำสงคราม จนการต่อสู้ที่เกิดขึ้นกลายเป็น “สงครามประชาชน” ในตัวเองไปโดยปริยาย

นอกจากนี้ในการเคลื่อนไหวปลุกกระดมและโฆษณาทางการเมืองในหมู่ชาวนา ทำให้กองทัพแดงสามารถเรียนรู้ถึงความต้องการของชาวนาชนบทจีนอย่างมาก ภายใต้หลักการ “กองทัพต้องคลุกคลีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับมวลชน” ซึ่งเหมาะได้นำเสนอในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2481 นั้น ทำให้กองทัพแดงกลายเป็น “กองทัพประชาชน” และเหมาะเชื่อว่า ด้วยเงื่อนไขของกองทัพเช่นนี้ กองทัพแดงจะเป็นกองทัพที่ข้าศึกไม่อาจเอาชนะได้ในสงครามในชนบทจีน

ในอีกด้านหนึ่งของการโฆษณาทางการเมืองก็คือ “การรุกรทางการเมือง” ในตัวเอง เพราะการโฆษณาที่เกิดขึ้นก็คือ การนำเสนอในสิ่งที่ประชาชนต้องการ ดังจะเห็นได้ว่า การทำงานที่ใกล้ชิดกับมวลชนในชนบทของกองทัพแดง ทำให้พวกเขาเข้าใจถึงปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบท ดังที่เหมาะได้กล่าวว่า การทำงานเช่นนี้ทำให้เข้าใจ “ตั้งแต่ปัญหาที่ดินและการใช้แรงงาน จนถึงปัญหาฟัน ข้าว น้ำมัน เกือบ และปัญหาทั้งปวงอันเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมวลชน...” (คำกล่าวในเดือนมกราคม พ.ศ. 2477) อันส่งผลให้การเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถเปิดการรุกรทางการเมืองด้วยการนำเสนอในสิ่งที่เป็ความต้องการของประชาชนในชนบทได้ และสิ่งที่เหมาะได้ชี้ให้นำกำลังพลของกองทัพแดงดำเนินการก็คือ การทำให้กองทัพเป็น “ตัวแทนผลประโยชน์” ของมวลชนในชนบท

อย่างไรก็ตาม การโฆษณาทางการเมืองและการรุกรทางการเมืองเช่นที่กล่าวแล้วจากบทเรียนของเหมาะในสงครามปฏิวัติจีนนั้น เป็นการดำเนินการในยุคที่โลกยังไม่มีควมก้าวหน้าในการติดต่อสื่อสาร หรือหากกล่าวสำหรับสถานการณ์ปัจจุบันก็คือ เป็นการทำงานการเมืองในยุคที่ยังไม่มีอินเทอร์เน็ต หรือยุคก่อนบรรดาเว็ลด์ไวด์เว็บทั้งหลาย ซึ่งก็เป็นการโฆษณาทางการเมืองที่มีความจำกัดอย่างมาก และการจะหวังผลสะท้อนก็เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา

แต่ในยุคที่เกิดการปฏิวัติสารสนเทศ และการสื่อสารเป็นระบบไร้สายนั้น การเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น และขณะเดียวกันการเปิดการรุกรทางการเมืองก็สามารถส่งผลสะท้อนได้มากและรวดเร็ว (อย่างน้อยก็ต่างกับยุคสงครามปฏิวัติของเหมาะอย่างมาก) หรืออาจจะเปรียบเทียบได้กับการกำเนิดและชัยชนะของประชาชนใน “อาหรับ

สปริง” ที่มีรากฐานมาจากการใช้กลไกของสื่อสังคมเป็นเครื่องมือในการต่อสู้
ฉะนั้นหากเราหันกลับมาดูสถานการณ์ของการต่อสู้ทางการเมืองระหว่าง
กลุ่มก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้กับฝ่ายรัฐไทยแล้ว เราจะเห็นได้
ชัดเจนถึงความพยายามในการเปิดพื้นที่ด้วยการโฆษณาทางการเมือง ดังตัวอย่าง
ของคลิปที่กลุ่มติดอาวุธตึกซุ่มโจมตีกำลังของฝ่ายเจ้าหน้าที่ในช่วงกลางปี 2556
เป็นต้น หรือแม้แต่การพยายามนำเสนอข้อเรียกร้องของกลุ่มบีอาร์เอ็น (BRN)
ที่ปรากฏในเว็บไซต์ และถูกเผยแพร่ในที่สาธารณะอย่างกว้างขวางนั้น ก็เป็น
ตัวอย่างที่ชัดเจนของการรุกทางการเมืองต่อรัฐไทย เพราะแม้วันนี้ฝ่ายรัฐบาล
อาจจะปฏิเสธที่จะรับข้อเสนอดังกล่าว แต่ก็ไม่มีความชัดเจนว่า แล้วการรุกกลับ
ของรัฐบาลต่อข้อเสนอ (ไม่ว่าจะเป็น 5 ข้อ หรือ 38 แผ่น หรือคำสัมภาษณ์
ของผู้เจรจา) นั้น จะทำอย่างไร

ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นทำให้เห็นถึงแนวโน้มว่า การเจรจาที่มาเลเซียนั้น ยิ่ง
เจรจายิ่งกลายเป็นการเปิดเวทีให้กลุ่มบีอาร์เอ็นสามารถทำการรุกทางการเมือง
ได้มากขึ้น และรุกได้ทุกครั้งก่อนที่จะมีการเจรจาในแต่ละรอบ หรือกล่าว
อีกนัยหนึ่งก็คือ การเจรจาถูกทำให้เป็น “สงครามการเมือง” ที่อาจจะมียุทธ
กลายเป็นปัจจัยชี้ขาดการสงครามได้ไม่ยากนัก ฉะนั้นคำถามจึงไม่ใช่จะปล่อย
ให้ “โตะล้ม” หรือไม่ แต่จะทำอย่างไรที่จะทำให้การเจรจาไม่ใช่ความ
พ่ายแพ้ทางการเมืองของรัฐไทย เพราะการเจรจายุทธกลายเป็นปัจจัยที่ปฏิเสธไม่
ได้แล้วในสถานการณ์ปัจจุบัน และไม่ว่าใครจะมาเป็นรัฐบาลที่กรุงเทพฯ ใน
อนาคตก็จะต้องหันกลับสู่กระบวนการเจรจา เพราะการแพ้ชนะแบบเด็ดขาด
ในทางการทหารของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยังเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นในช่วงระยะเวลาสั้นๆ
ข้างหน้า ดังนั้นอย่างไรเสียการเจรจายังคงเป็นหนึ่งในหนทางที่สำคัญของการ
ยุติสงครามในภาคใต้ไทย !

